

MAatschappelijke Effect Rapportage verbrede landbouw (MAER)

De MAER bedrijfsscan

stelsysteem

innovatie

WAGENINGENUR

For quality of life

MAatschappelijke Effect Rapportage verbrede landbouw (MAER)

Verantwoording

Abco de Buck, Frans van Alebeek, Arjan Dekking, Gerard Migchels,
Marcel Vijn & Andries Visser

© 2009 Wageningen, Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Praktijkonderzoek Plant & Omgeving.

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V. is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

Deze publicatie is tot stand gekomen in samenwerking met Waardewerken (BO-07-007-003), een innovatienetwerk van 20 ondernemers in de multifunctionele landbouw. Waardewerken is onderdeel van het onderzoeksprogramma 'Systeeminnovatie multifunctionele bedrijfssystemen' (BO-07-007), dat wordt gefinancierd door het Ministerie van Landbouw, Milieu en Voedselkwaliteit.

Afbeeldingen:

© 2009 Utrecht, Rondoncommunicatie

Omslag 'De MAER bedrijfsscan: © 2006 Redmond, WA, Microsoft Corporation

PPO Publicatienr. 3250076909

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

Akkerbouw Groene Ruimte en Vollegrondsgroenten

Adres : Edelhertweg 1, Lelystad
: Postbus 430, 8200 AK Lelystad
Tel. : 0320 – 291 111
Fax : 0320 – 230 479
E-mail : info.ppo@wur.nl
Internet : www.ppo.wur.nl

Inhoudsopgave

pagina

1	MAATSCHAPPELIJKE EFFECT RAPORTAGE: METEN IS WETEN	5
1.1	Achtergrond en leeswijzer	5
1.2	Meerwaarde van verbrede landbouw.....	5
1.3	Doel.....	5
1.4	Maatschappelijke waarden van verbrede landbouw	6
1.5	MAER voor het aantonen van maatschappelijke meerwaarde	6
1.6	Relatie met het bedrijfsplan.....	7
2	INSTRUMENTEN VOOR HET AANTONEN VAN MAATSCHAPPELIJKE WAARDEN	9
2.1	Bestaande instrumenten	9
	SEV effectenkaart (maatschappelijke investeringen door woningcorporaties)	9
	Methodiek Social Return On Investment (SROI)	9
	Duurzaamheidsscan	9
	BSO en BIOM systematiek voor de vollegrondsteelt.....	9
	Duurzaamheid van de biologische landbouw.....	10
	MVO/Sociale rapportage in de zorgsector	10
	Duurzaamheid in de melkveehouderij.....	10
	Caring Dairy, Ben&Jerry's SMILE	10
2.2	Positionering van MAER tussen bestaande instrumenten	11
3	ONTWERPKEUZES	13
3.1	De gebruikers.....	13
3.2	De doelgroep	14
3.3	De thema's in MAER	15
4	GESPREKKEN MET STAKEHOLDERS	16
4.1	Verbrede ondernemer met een vleesveebedrijf.....	16
4.2	Gemeentelijk beleidsadviseurs afdeling Ruimte	17
4.3	Directeur en manager van een advies organisatie.....	17

1 MAatschappelijke Effect Rapportage: meten is weten

1.1 Achtergrond en leeswijzer

Het afgelopen decennium is de multifunctionele of verbrede landbouw uitgegroeid tot een volwaardige bedrijfstak in agrarisch Nederland. Verbrede landbouw is het aanbieden van producten of diensten door agrarisch ondernemers, naast de landbouwfunctie. Omdat verbrede landbouw een relatief nieuwe tak van sport is ervaren ondernemers dikwijls onbekendheid in hun omgeving. Gemeentes, financiers, omwonenden en afnemers weten niet precies wat ze ervan mogen verwachten en wat ze eraan kunnen hebben. In dit rapport wordt een instrument beschreven wat ingezet kan worden in de communicatie naar deze stakeholders van de verbrede ondernemer. Het product is een instrument wat door de ondernemer te gebruiken is om de maatschappelijke prestaties van zijn bedrijf te meten: de MAatschappelijke Effect Rapportage, kortweg MAER. Dit onderzoek naar het meetbaar maken van deze meerwaarde is in samenwerking met Waardewerken opgestart – het landelijk netwerk van pioniers in de verbrede landbouw. Het onderzoek is uitgevoerd door PPO-AGV en ASG, beide onderdeel van Wageningen Universiteit en Research Centrum. Het voor u liggende deel van de rapportage –de ‘voorzijde’– beschrijft de achtergrond en is een verantwoording van de keuzes die zijn gemaakt bij het ontwerp van de MAER. De achterzijde van dit rapport begint met de MAER scan, inclusief het stappenplan hoe deze in te zetten en een uitgewerkt praktijkvoorbeeld.

1.2 Meerwaarde van verbrede landbouw

De belangrijkste activiteiten op het gebied van verbrede landbouw zijn: recreatie (onderdak en activiteiten), zorglandbouw, agrarisch natuurbeheer, productverwerking en huisverkoop. De landbouw tak blijft echter de basis van het bedrijf, onder andere vanwege de meerwaarde die het heeft voor de verbrede tak.

Steeds meer ondernemers benutten de kansen die een verbreding van het bedrijf biedt. Naast de extra economische bedrijvigheid die verbrede landbouw met zich meebrengt, heeft het ook een aantal maatschappelijke voordelen. Verbrede takken als zorg en natuurbeheer zijn op zich al maatschappelijk gewenste diensten. Daarnaast hebben maatschappelijke voordelen te maken met het (opnieuw) verbinden van burgers en consumenten met de agrarische productie en het platteland. Dit laatste is voor veel verbrede ondernemers een belangrijke drijfveer.

De boven beschreven meerwaarde van verbrede landbouw voor de maatschappij wordt algemeen onderschreven. Het benoemen wat die meerwaarde nu precies is blijkt lastig te zijn. Dit onderzoek naar het meetbaar maken van deze meerwaarde is opgestart op voorspraak van de Waardewerkers.

1.3 Doel

Doel van het project is het **meetbaar maken van de maatschappelijke prestaties van verbrede landbouw**. Veel instanties, overheden en bedrijven weten verbrede landbouw niet op waarde te schatten. Dat verbrede landbouw een betrekkelijk nieuwe tak is heeft daarmee te maken. Regelingen en wetten zijn toegesneden op landbouw, op detailhandel, of op het recreatiebedrijf, etc. Maar verbrede landbouw valt nergens eenduidig onder. Om te voorkomen dat de ondernemer onnodig geremd wordt in de bedrijfsvoering is het belangrijk dat hij goed weet uit te leggen wat zijn verbrede landbouwbedrijf is en wat het te bieden heeft. Bestemmingsplannen gaan uit van een ruimtelijke scheiding van functies, wat de ontwikkeling van een verbreed bedrijf in de weg kan staan. Wijzigings- of ontheffingsprocedures zullen soepeler verlopen

wanneer de positieve effecten van de bedrijfsvoering goed in beeld worden gebracht.

In dit onderzoek is een instrument ontwikkeld wat de ondernemer stap voor stap begeleid in het omschrijven van de meerwaarde die het bedrijf voor de stakeholders en de maatschappij heeft. Het resultaat van de MAER is een tekst die als hoofdstuk 'Maatschappelijke meerwaarde' toegevoegd kan worden aan het bedrijfsplan en het financieringsplan. Hiermee ontstaat een document wat naast de economische duurzaamheid ook de 'maatschappelijke duurzaamheid' van het bedrijf omschrijft.

1.4 Maatschappelijke waarden van verbrede landbouw

Voor een eerste vingeroefening naar het inventariseren van maatschappelijke waarden van verbrede landbouw wordt gebruik gemaakt van het triple P concept. In onderstaand kader is dit uitgewerkt voor verbrede landbouw.

Ten aanzien van 'People' brengt verbrede landbouw een aantal fysiologische behoeften voort, welke inherent zijn aan de landbouw als voedselproducent en als beheerder van de ruimte. Om hogere waarden als liefde, eigenwaarde en zelfontplooiing te kunnen overbrengen helpt een meer intensieve band met de gebruikersgroep. Vooral zorgcliënten vinden deze waarden op verbrede bedrijven.

De 'People' waarden die verbrede landbouw voortbrengt hebben zeer te maken met de kwaliteit en de basiswaarden van leven: terug naar de natuur, de oorsprong van ons voedsel, de ritmes van dieren, gewassen en seizoenen, etc.

1.5 MAER voor het aantonen van maatschappelijke meerwaarde

Een brede groep aan stakeholders zijn (potentieel) geïnteresseerd in de maatschappelijke prestaties van verbrede landbouw. Een korte inventarisatie onder een aantal Waardewerkers leverde de volgende

opsomming op: bezoekers (winkel, campings), gemeentes, banken, verbrede ondernemers, provincies (RO, jeugdzorg), buren en burgers. Specifiek voor de zorglandbouw zijn de volgende stakeholders genoemd: zorgvragers en hun ouders, zorgverzekeraars, zorginstellingen, zorginkoopkantoren, sociale diensten (WMO) en verwijzers (RIAGG's, SPD, M.E.E.'s).

Voor veel verbrede ondernemers blijkt de communicatie met de gemeente over nieuwe bedrijfsplannen een lastig traject (diverse vergunningen, aansluiting bij het beleid, bestemmingsplannen of wijziging daarvan). Vaak focust de gemeente op de negatieve kanten van een plan: verkeersoverlast, hinder, niet passend in het bestemmingsplan, bezwaren van de middenstand wegens oneigenlijke concurrentie, etc. Wanneer van meet af aan daarnaast ook de maatschappelijke voordelen van verbrede landbouw wordt gecommuniceerd, ontstaat een meer evenwichtig afwegingskader en een sterkere positie voor de verbrede ondernemer.

Voor de invulling van de scan is gekozen voor de gemeente als doelgroep. De test kan eenvoudig, binnen de ontwikkelde structuur, door de auteurs aangepast worden voor een andere doelgroep. De meest voorkomende case is dat een ondernemer plannen heeft voor het opstarten van een verbrede tak naast het landbouwbedrijf of het uitbreiden van een verbrede tak. Wat is de maatschappelijke meerwaarde van deze nieuwe verbrede tak (ten opzichte van de nulsituatie) voor de gemeente? Daarnaast is er de landbouwtak, waarvan ook de maatschappelijke meerwaarde bepaald zou kunnen worden. Zaken als het tegengaan van hinder, milieu, etc. zijn niet of nauwelijks relevant. De indirecte impact van de landbouw is daarentegen wel relevant en is onderdeel van de scan. De landbouwtak zorgt immers voor een fraai landschap, rust, ruimte, waarden van het platteland, etc.: de basiskwaliteiten voor de verbrede tak. In het stappenplan -als onderdeel van de scan- wordt beschreven hoe de resultaten van de scan worden ingebed in het communicatietraject met de gemeente. Naast de inhoud is dus ook het proces waarin de resultaten worden gebruikt onderdeel van de scan.

Er zijn voor een breed scala aan sectoren reeds vele instrumenten ontwikkeld om de maatschappelijke effecten van ondernemingen, organisaties en projecten in beeld te brengen. Elk instrument is tot stand gekomen aan de hand van een aantal randvoorwaarden en keuzes t.a.v. doel, doelgroep, gebruikersgroep, etc. Bij het tot stand komen van MAER is gebruik gemaakt van deze achtergrond (dit wordt verder uitgelegd in Hoofdstuk 2 'Instrumenten voor het aantonen van maatschappelijke waarden').

1.6 Relatie met het bedrijfsplan

In een bedrijfsplan, ondernemingsplan, ondernemersplan of businessplan worden de bedrijfsactiviteiten, de markt en de kwalificaties van de ondernemer en eventueel de werknemers beschreven. In een bedrijfsplan wordt vanuit het bedrijf geredeneerd. Aan het bedrijfsplan wordt vaak een financieringsplan toegevoegd. In de praktijk wordt dit plan opgesteld wanneer de ondernemer voor een grote investering staat. Het plan wordt dan gebruikt bij financiering door een geldverstrekker of een (vergunningen-) traject bij de gemeente. Een bedrijfsplan kan ook dienen voor het winnen van vertrouwen bij andere partijen, zoals afnemers, klanten of verzekeraars.

De MAER is complementair aan een bedrijfsplan; het redeneert niet vanuit het bedrijf, maar beschouwt het bedrijf vanuit de (maatschappelijke) omgeving. Het product van de MAER is een aanvullend hoofdstuk in het bedrijfsplan over de maatschappelijke meerwaarde van het bedrijf. De huidige versie is ontwikkeld voor de gemeentelijke context. Het geeft aan wat (de nieuwe opzet van) het bedrijf bijdraagt (positief of negatief) aan beleidsthema's, zoals natuur en landschap, milieu, hinder, verkeer, zorg- en kinderopvang, recreatie en regionale economie.

2 Instrumenten voor het aantonen van maatschappelijke waarden

2.1 Bestaande instrumenten

Uit de veelheid aan instrumenten om de maatschappelijke effecten van ondernemingen te meten volgt hier een overzicht van een aantal systemen die zijn gebruikt bij de ontwikkeling van een geschikte vorm voor een MAER scan voor verbrede bedrijven. Zonder volledigheid te pretenderen zijn een aantal systemen samen gebracht in een verzameltabel met aspecten die voor een MAER scan van belang zijn.

SEV effectenkaart (maatschappelijke investeringen door woningcorporaties)

De Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting heeft de SEV- effectenkaart ontwikkeld om woningcorporaties inzicht te geven in de positieve effecten van een investering voor de verschillende stakeholders. De effectenkaart is gebaseerd op verandering(-stheorie), i.c. het verbeteren van de leefomgeving. Bijvoorbeeld het aanstellen van een huismeester of het verwijderen van graffiti. Het schema maakt inzichtelijk wie effecten ondervindt, hoe de investering daaraan bijdraagt, wat te meten en hoe dat te meten en een kwantitatieve doelstelling. *Bron: J. Deuten (2007). SEV effectenkaart, een hulpmiddel bij maatschappelijke investeringen.*

Methodiek Social Return On Investment (SROI)

SROI is een methodiek die het rendement van maatschappelijke investeringen meet. Het is een combinatie van economisch rendement en maatschappelijk rendement. Bij bedrijven is het meten van economisch rendement ver doorgevoerd. Het meten van *maatschappelijk* rendement van projecten of organisaties is relatief nieuw. Een goed beeld ervan is in toenemende mate van belang voor investeerders of beslissers. SROI bepaalt stapsgewijs de economische en sociale waarde, monetariseert beide en bepaalt een 'Blended index of return'. SROI is 'people' en 'profit' geïntereerd. Voor een aantal zorg aanbiedende organisaties is een SROI opgesteld, bijvoorbeeld voor zorgboerderij en –bakkerij Thedinghsweert. SROI is –meer dan de MAER scan– bedrijfsspecifiek maatwerk. De wijze waarop de maatschappelijke impact van activiteiten, indicatoren en parameters zijn geformuleerd is bruikbaar voor MAER. *Bron: G.R. Rebergen (2004). Risico's in de marge; SROI analyse Gastouderopvang Rotterdam.*

Duurzaamheidsscan

Uitgaande van de triple-P zijn 25 facetten van duurzaam ondernemen geïdentificeerd. Bovendien zijn er een aantal 'good management practices' opgenomen. Dit zijn algemene managementinstrumenten (bv. gedragscodes, keurmerken, certificaten, kwaliteitsmanagement) die belangrijk zijn bij het doorvoeren van een duurzame bedrijfsvoering. De duurzaamheidsscan is een internet-applicatie met de mogelijkheid een rapport te genereren. Dit rapport kan de basis zijn voor een duurzaamheidsstrategie voor het bedrijf. *Bron: J.A. Boone en E. ten Pierick (2004). Duurzaamheidsscan agrosector; een instrument voor zelfanalyse door bedrijven.*

BSO en BIOM systematiek voor de vollegrondsteelt

In de onderzoeksprogramma's BSO (Bedrijfs Systemen Onderzoek) en BIOM (Biologische Innovatie en Omschakeling) is een systematiek ontwikkeld om duurzaamheid te meten t.a.v. gewasbescherming en nutriënten. De invloed van praktische teeltmaatregelen op de biotische en abiotische belasting van een milieucompartiment wordt bepaald of ingeschat met de beschikbare kennis. Met een puntensysteem, gerelateerd aan grenswaarden, wordt een milieuprestatie berekend. Op grond van gegevens t.a.v. milieuo

belasting en inpasbaarheid op het agrarisch bedrijf worden 'Good Management Practice' en 'Best Management Practice' onderscheiden. Later is een module voor Profit toegevoegd. *Bronnen: F.G. Wijnands en J. Holwerda (2003). Op weg naar de Goede Biologische Praktijk; M. van der Lans, A. Dekking, J. Rovers en J. de Haan (2004). Best practices gewasbescherming akkerbouw en vollegrondsgroenten.*

Duurzaamheid van de biologische landbouw

De duurzaamheid van de biologische landbouw wordt meten met een 'klassiek' instrument; d.w.z. met verfijning van dimensie (PPP) via thema en deelgebied naar indicator. Dit leidt tot een (zeer) uitgebreide lijst van meetbare indicatoren, vooral op dimensie 'Planet'. *Bron: A.E.G Tonneijck en J.J. de Haan (2006). Een instrument om de duurzaamheid van de biologische landbouw te meten.*

MVO/Sociale rapportage in de zorgsector

In de gezondheidszorg worden MVO instrumenten en kwaliteitsborgingsystemen gebruikt. De MVO instrumenten richten zich vooral op de sociale impact van het bedrijfsproces, bijvoorbeeld de ontwikkelingsmogelijkheden of de fysieke belasting van de werknemers van een instelling. Borgingssystemen betreffen de kwaliteit van de zorg. Een voorbeeld van borging is het Kwaliteitssysteem Zorgboerderijen (Landelijk Steunpunt Landbouw en Zorg). Veel van de benoemde exclusieve waarden van zorglandbouw uit het rapport 'Meerwaarde landbouw en zorg' komen terug in het Kwaliteitssysteem. Het kwaliteitssysteem is geïnitieerd door de zorgboeren zelf voor communicatie in de keten (verzekeraars en zorg-instellingen). Door de flexibiliteit van het systeem is ruimte om de specifieke kenmerken van een bedrijf naar boven te laten komen. De beschrijving van het bedrijf is niet normatief, maar geeft inzicht voor welke cliënten het een geschikte opvang is. Het Kwaliteitssysteem Zorgboerderijen is geaccepteerd als keurmerk. *Bronnen: J. Hassink et al. (2007). Meerwaarde landbouw en zorg. Voor Kwaliteitssysteem Zorgboerderijen: zie www.landbouwwzorg.nl*

Duurzaamheid in de melkveehouderij

Duurzaamheid wordt in dit systeem niet gedefinieerd door de onderzoekers, maar door stakeholders en experts. Genoemde attributen blijken te groeperen onder de aspecten 'economic sustainability', 'internal social sustainability', 'external social sustainability' en 'ecological sustainability'. Het belang wordt gemeten door stakeholders te laten rangschikken. De manier van formuleren van duurzaamheidsindicatoren is bottom-up (en start niet met de vaak toegepaste indeling van PPP). Dit leidt tot een boom van indicatoren, waarin de ondernemers zich herkennen. *Bron: K.J. van Calker et al. (2005). Identifying and ranking attributes that determine sustainability in Dutch dairy farming.*

Caring Dairy, Ben&Jerry's SMILE

Is een methode om groepsgewijs met melkveehouders te werken aan een duurzame bedrijfsvoering, wat is gekoppeld aan levering aan een 'duurzame keten'. Het formuleren van de 11 duurzaamheidsindicatoren is afgeleid van bovengenoemd wetenschappelijk artikel. Het systeem van Caring Dairy is onderbouwd met de Bedrijfs Duurzaamheids Index (BDI). Er is begonnen met verbeteren van 1 uit de 11 criteria, waarbij geen sprake is van streefwaarden. Evenals MAER een waarde vrij systeem dus. Gaandeweg komt good-practice naar boven drijven, waarop je streefwaarden kunt baseren. Of –een stap verder- streefwaarden op basis van best practice. Hiermee gaat het systeem evolueren van waardenvrij -of niet-normatief- naar normatief. Streefwaarden kun je harder maken naarmate het aantal deelnemers toeneemt. Dit is nodig nu de groei van 11 naar 550 boeren voor de deur staat, krijg je mensen die alleen maar voor de premie gaan. Dit is een bedreiging voor het label. We zien dit ook in de biologische sector: eerst een groep idealisten, later een groep zakelijke ondernemers die met regels 'bij de les' moeten worden gehouden. *Bronnen: K.J. van Calker et al. (2005). Identifying and ranking attributes that determine sustainability in Dutch dairy farming.*

R.H.M Bergevoet et al. (2006). Duurzaam concurreren in de Nederlandse melkveehouderij: een eerste verkennende analyse.

2.2 Positionering van MAER tussen bestaande instrumenten

In onderstaande tabel zijn de besproken instrumenten gekarakteriseerd aan de hand van kenmerken die voor MAER van belang zijn. Deze vergelijking is gebruikt bij het ontwerp van de MAER (welke vorm, welk type vragen, mate van detail, etc.).

systeem	kenmerken											
	profit	people	planet	kwaliteitsborging / minimale neg. impact / maatschappelijke output ¹	normatief / waarde-vrij ²	momentopname / verbeter tool ³	flexibiliteit thema's	flexibiliteit branches	output – middel / outcome – doel gericht			
SROI	■	■			■	■	■	□	■	■		■
SEV- effectenkaart		■			■	■		■			□	■
Duurzaamheidsscan	■	■	■	■	■	■	■	□		■		■
BSO / BIOM	□	□	■	■	■	■	■	□			□	■
Duurzaamheid	□	□	■	■	■	■	■				□	■
Biologische landbouw												
Caring Diary	■	■	■	■	■	■	■	■				■
Kwaliteitssysteem		■		■	■	■	■					■
Zorgboerderijen												
MAER	■	■	■		■	■	■	□	■	■		■

- is van toepassing
- is minder van toepassing
- 'lege cel' is niet van toepassing

¹ Is het gericht op kwaliteitsborging van het productieproces; zo min mogelijk nadelige effecten voor de omgeving of het meten van de maatschappelijk gewenste output

² Bij normatief is sprake van een waardeoordeel, van een drempelwaarde of norm hoeft geen sprake te zijn

³ Een verbeter-tool scoort parameters waarop de ondernemer kan sturen; deze kunnen kwalitatief zijn. Verbeter-tool kan een nul-meting bevatten (maar is meer dan een momentopname)

3 Ontwerpkeuzes

In dit Hoofdstuk worden de keuzes uitgelegd die bij het ontwerpen van de MAER scan zijn gemaakt. Het resultaat ervan (de MAER scan zelf) vindt u door de 'achterzijde' van dit rapport open te slaan.

3.1 De gebruikers

Een meetinstrument om de maatschappelijke meerwaarde van multifunctionele landbouw in beeld te brengen roept de volgende vragen op:

1. voor wie wil je dat aantonen,
2. hoe, wanneer en waar zet je de MAER scan in,
3. welk schaalniveau hanteren we (sectorniveau, bedrijfsniveau, bedrijfsonderdeel),
4. wat is die meerwaarde (bijvoorbeeld op de thema's People, Planet en Profit),
5. is die meerwaarde uit te drukken in indicatoren,
6. is er sprake van streefwaarden?

Een aantal vragen zijn aan de orde geweest in een tweetal groepsgesprekken met verbrede ondernemers die actief zijn op het gebied van productverkoop en -verwerking of zorg (november 2007). In totaal hebben een zestal deelnemers aan het netwerk Waardewerken deelgenomen aan deze gesprekken. Het doel van de bijeenkomsten om te komen tot concrete indicatoren bleek niet haalbaar. Deze zijn lastig te benoemen en volledig te krijgen. Bovendien waren de aanwezige ondernemers beducht tegen 'invullijstjes' als mogelijke vorm van de scan; dit wordt ervaren als 'keurslijf'. Het doet denken aan een certificeringsschema ('waarvan er al teveel zijn') wat niet meehelpt in het vertellen van het verhaal van het bedrijf. Waarschijnlijk heeft dit te maken met het type ondernemers waarmee de gesprekken zijn gevoerd (zie kader 'Analyse'). Deze gesprekken hebben wel waardevolle informatie opgeleverd over de vorm en de thema's die in de scan aan de orde moeten komen.

Analyse		
	<i>Pionier</i>	<i>'Volger'</i>
<i>Geïnspireerd</i>	1	2
<i>Rationeel</i>	3	4

De bijeenkomsten werden gedomineerd door pioniers die zich laten leiden door inspiratie. Dit type ondernemer wil zoveel mogelijk ruimte en wil zo ver mogelijk wegblijven van rigide systemen (waaruit zij zich vaak hebben losgewerkt in de reguliere landbouw). Deze ondernemer stelt dan ook heel andere behoeften aan een instrument dan rationeel denkende volgers. De rationele groep baseert de bedrijfsbeslissingen zoveel mogelijk op feiten. Deze groep kiest graag voor certificaten en keurmerken. De pioniers binnen de rationele denkers nemen hierin initiatief om hun bedrijf in feiten en data naar buiten te presenteren. De groep volgers laat zich graag door collega's of de afnemer vertellen wat te doen. Deze ondernemer opereert juist graag binnen vaste kaders.

Als het uitgangspunt is dat zoveel mogelijk verbrede ondernemers het instrument waardevol vinden, dan moet het zowel houvast bieden aan ondernemerstype 4 en flexibiliteit aan type 1. Het is niet op voorhand te voorspellen of dit te combineren is in één instrument.

3.2 De doelgroep

De voornaamste stakeholders en doelen, waarvoor de scan te gebruiken zou zijn:

1. overheid, gemeente: toets aan regelgeving, bestemmingsplan, beleidsdoelen
2. bank, financiers: toets voor maatschappelijk verantwoord krediet, groenfinanciering
3. ketenpartijen: kwaliteitsborging, maatschappelijk verantwoord productieproces
4. de ondernemer en collega's: verbetering management

Uit gesprekken met verbrede ondernemers bleek de gemeente de meest voor de hand liggende stakeholder te zijn om de maatschappelijke meerwaarde van het bedrijf onder de aandacht te brengen. Concreet gaat het dan meestal over plannen om een verbrede tak op te zetten of uit te breiden. Daarmee is impliciet de keuze gemaakt voor het bedrijfsonderdeel als afbakening (ontwerpkeuze). De huidige versie van de MAER scan is ontwikkeld voor de gemeentelijke context. Het loket 'Ruimtelijke Ordening' is doorgaans het eerste aanspreekpunt, maar binnen de gemeente zijn meerdere beleidsthema's relevant. MAER gaat in op de volgende beleidsthema's (zie Tabel):

Naast de inhoud is van belang hoe de MAER tot stand komt en hoe en wanneer deze wordt gebruikt in de communicatie met de stakeholders. Dit proces is uitgewerkt in een stappenplan in de MAER, wat begint bij het bespreken van het bedrijfsplan en het verzamelen van informatie over thema's bij bijv. instanties, omwonenden, financiers en gemeente. Het eindpunt van dit proces is een MAER paragraaf in het bedrijfsplan.

Provinciale beleidsvelden	Gemeentelijke beleidsvelden	Thema's in deze MAER
Natuur & Landschap Milieu & water Verkeer & vervoer	Milieu & veiligheid Verkeer & vervoer	1. Natuur en landschap 2. Milieu & water 3. Verkeer 4. Zorg- en kinderopvangtaak van de gemeente 5. Educatie 6. Archeologie, Cultuurhistorie en Architectuur 7. Recreatie 8. Regionale economie en arbeidsvoorziening
Wonen, zorg & welzijn	Welzijn, onderwijs & zorg	
Toerisme & recreatie Ondernemen en werken	Cultuur & recreatie Werk & inkomen	

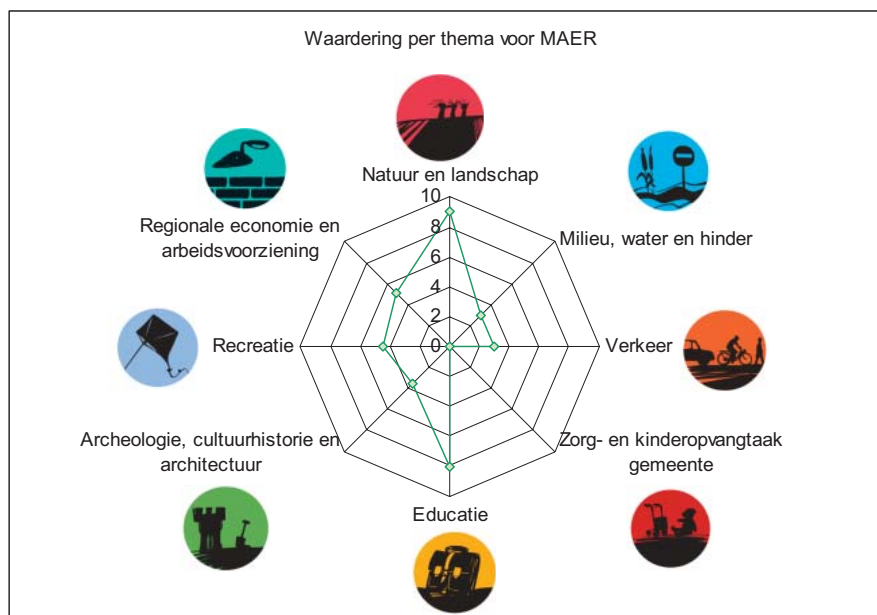
3.3 De thema's in MAER

Er is voor gekozen om de thema's zo breed en zo diep mogelijk te behandelen. De lijst met vragen en aandachtspunten is hier en daar veelomvattend en diepgaand. Daar waar dit thema hoog op de gemeentelijke agenda staat, is deze mate van detail gerechtvaardigd en is wellicht hulp van een adviseur nodig voor invulling van de scan. Wanneer het thema bij de gemeente minder belangrijk is of wanneer de impact vanuit de bedrijfsvoering gering is, kan worden volstaan met minder gedetailleerd invullen of niet invullen van de module. Deze keuze is onderdeel van het stappenplan.

Verbrede landbouw is een diverse sector met veel unieke bedrijven; naast de landbouw tak kan sprake zijn van één of vaak meerdere van de takken: zorg, recreatie, natuur, educatie, productverkoop en –verwerking, etc. Het is daarom lastig om bedrijven te categoriseren en om een generiek instrument te ontwikkelen. Het MAER instrument heeft een modulaire opbouw. Elke module is volgens dezelfde systematiek opgebouwd en kan niet teveel in detail treden om het werkbaar te houden. De scan houdt rekening met de volgende verbrede takken: zorg- en kinderopvang, productverwerking en huisverkoop en recreatie. Deze keuze dekt een breed scala aan bedrijven. Het toevoegen van een nieuwe tak (zoals educatie en natuurbeheer) kost op basis van een eenmaal ontwikkeld instrument relatief weinig moeite. Ook een MAER voor productielandbouw is denkbaar.

In de scan wordt de ondernemer themagewijs meegenomen in het formuleren van de meerwaarde van zijn bedrijf. De MAER bestaat uit een module per (beleids-) thema. De basis van elke module is een beschrijving van de nulsituatie op het bedrijf en de directe omgeving, de positieve en negatieve veranderingen, compenserende maatregelen om negatieve veranderingen op te vangen. Per thema wordt een voorbeeld gegeven voor een kwalitatief verhaal. Deze teksten per thema worden samengevoegd tot een hoofdstuk 'maatschappelijke meerwaarde' in het bedrijfsplan. In elke module wordt de ondernemer ook gevraagd naar een 'rapportcijfer' voor zijn bedrijf op het betreffende thema. Dit rapportcijfer wordt gebruikt in een 'spindigram' (zie figuur), wat in één oogopslag laat zien waar het bedrijf goed en waar minder goed op scoort.

4 Gesprekken met stakeholders

Met een aantal stakeholders zijn gesprekken gevoerd ter toetsing van de MAER (november/december 2008). Deze personen zijn agrarisch ondernemer, zijn werkzaam bij een gemeente of bij een adviesorganisatie. Bij de ondernemers en adviseurs stond centraal de vraag of de MAER scan gebruikt kan worden in het traject van aanvraag van een verandering in de bedrijfsvoering; bij de gemeente of de uitkomst van de scan te gebruiken zou zijn in de besluitvorming. Onderstaand volgen de geanonimiseerde verslagen van deze gesprekken.

4.1 Verbrede ondernemer met een vleesveebedrijf

Achtergrond: de ondernemer is al jaren bezig met een aanvraag om zijn huidige bio vleesbedrijf uit te breiden. Die uitbreiding vindt hij noodzakelijk om aan de vraag naar zijn producten te kunnen voldoen. Na eerste, verkennende gesprekken met de Gemeente (Wethouder en ambtenaren) is de ondernemer enthousiast aan het plannen maken gegaan. De Provincie is ook zeer positief, maar de Gemeente bepaalt of hij mag uitbreiden. Het gaat om een uitbreiding van 2 stallen en machineberging. In het verlengde had hij ook allerlei andere activiteiten in gedachten (kleinschalige horeca, verblijfsrecreatie en een boerderijwinkel, etc.). Er is een zeer uitgebreid plan met onderbouwing, beeldschetsen en motivatie gemaakt. Maar steeds kwam de gemeente met aanvullende eisen voor de benodigde onderbouwing. Omdat de bouwkvavel voor de uitbreiding groter is dan 1 ha is een ontheffing volgens de procedure ex artikel 19 lid 1 WRO noodzakelijk (zo is pas na twee jaar aan de ondernemer duidelijk gemaakt). De papierberg betreffende deze aanvraag omvat intussen een krat met ordners! Intussen is de 3e wethouder in functie die over dit dossier gaat. De ondernemer heeft al een aanzienlijk bedrag besteed aan rapportages en onderbouwing!

Er liggen o.a. een Bedrijfsplan van 30 pagina's, een Geotechnisch Rapport, een vooronderzoek en verkennend bodemonderzoek en het "Stedenbouwkundige onderbouwing en Beeldkwaliteitskader". Opvallend is dat het Bedrijfsplan zorgvuldig heel het juridische kader en alle voorwaarden schetst, alle mogelijke bezwaren daarin behandelt en weerlegt, maar niet of nauwelijks ingaat op de maatschappelijke voordelen zoals wij die met de voorgestelde MAER aandragen. Alleen de Stedenbouwkundige onderbouwing gaat beknopt in op de voordelen voor natuur- en landschap. In die zin is onze MAER scan zeer aanvullend op alles wat deze ondernemer tot nu toe heeft ingebracht in zijn proces.

De ondernemer's visie op de MAER:

- Stappenplan: 'zó zou je het moeten aanpakken, zo heb ik het jammer genoeg niet gedaan. Ik heb teveel mijn eigen plan uitgewerkt, maar niet een goed draagvlak bij de gemeente weten te krijgen'.
- 'Goede vragenlijst! Je hebt die zaken wel in je hoofd, maar je kunt het niet allemaal zo verwoorden en formuleren'.
- 'Deze lijst helpt je om dingen systematisch op een rij te zetten. Zo kun je goed voorbereid naar de wethouder en ambtenaar stappen'.
- Illustratie met een voorbeeld: 'De ondernemer had ideeën voor een roofvogelshow. Vraag van de ambtenaar: 'Hoeveel mensen verwacht u daar dan?' De ondernemer in zijn enthousiasme: 'Ik hoop wel 1000!'. Reactie van de ambtenaar: *'Maar meneer, zoveel auto's kan die weg helemaal niet aan. Dat kan niet hoor!'* De ondernemer nu lezend in de MAER scan: 'Kijk, met zo'n checklist zou ik ook nagedacht hebben over de paragraaf verkeer, en zou ik nu een veel voorzigtiger antwoord geven!'
- 'Aan het eind zou een soort overzichtje of samenvatting moeten staan, een tabelletje met de plussen en minnen op een rijtje. De balans moet positief doorslaan. Wat levert jouw plan op voor jezelf en jouw bedrijf, wat voor de burger, de consument, de gemeente, enz.'
- '20 stappen (zoals in het stappenplan) lijkt wel veel werk. Maar kijk eens hoeveel tijd, energie en geld ik daar nu al aan besteed heb, dat is 10x zoveel. Daar had ik waarschijnlijk veel van kunnen besparen met deze vragenlijst!'

4.2 Gemeentelijk beleidsadviseurs afdeling Ruimte

De betreffende gemeente is erg ondernemersgericht. 'Mag niet bestaan niet meer'. Ondernemers krijgen een vaste accountmanager die op zijn/haar beurt overlegt met een serviceteam bestaande uit 3 personen uit verschillende disciplines (milieu, ruimte, bouw en woningtoezicht). Ze raden aan dat een ondernemer al in een vroeg stadium (idee fase, zonder dat een plan al helemaal is uitgewerkt) in een contact treedt met de accountmanager. Aan de hand van de feedback van het serviceteam kan de ondernemer zijn plan zo schrijven dat de kans op succes fors toeneemt. Ook heeft de gemeente een website ingericht met veel relevante informatie.

Eerste reactie op MAER: positief, zowel inhoudelijk als procesmatig.

Inhoudelijk: Een onderwerp als cultuurhistorie staat hoog op de agenda in deze gemeente. Inspanningen van bedrijven om daar rekening mee te houden, worden dus op prijs gesteld. Vraag is wel: waarom alleen voor verbredingsactiviteiten van landbouwbedrijven? Waarom niet voor alle activiteiten in het landelijk gebied?

Procesmatig: de gemeente wil niet meer discussiëren over standpunten (kom je vaak niet veel verder mee) maar over het behalen van doelstellingen. De MAER kan daarbij een rol spelen.

Een huidige aanvraag bestaat nu uit 2 delen: een bedrijfsplan en een financieringsplan. Dat laatste vindt deze gemeente noodzakelijk om er voor te zorgen dat een initiatief ook daadwerkelijk gerealiseerd wordt. De gemeente vindt het een goed idee dat daar de MAER als derde deel bijkomt. Als los onderdeel of als hoofdstuk in het bedrijfsplan. De gemeente wil de MAER niet alleen gebruiken voor de afdeling die gaat over de vergunningverlening maar wil het ook gebruiken richting andere afdelingen die een raakvlak hebben met het landelijk gebied.

Wellicht kan de MAER ook gebruikt worden richting omwonenden. Dus als basis om een gesprek aan te gaan tussen de ondernemer en zijn omgeving. Presentatie MAER in huidige vorm: positief. Puntsgewijs met blokjes tekst is een goede vorm. Ambtenaren kunnen daaruit tekst overnemen voor hun eigen nota's.

4.3 Directeur en manager van een advies organisatie

Het willen aantonen van maatschappelijke meerwaarde van verbrede bedrijven is zeer herkenbaar. Van de Wet Milieu Bescherming is 10 jaar geleden paragraaf 8 opgesteld, maar nooit ingevuld. Dit was een traject waarin (boeren) afspraken konden maken over milieu bij bedrijfsontplooiing. Daarbij hoort rapportage en verbetertraject. Dit gaf de mogelijkheid om de kaders te verkennen, ter wille van bedrijfsontwikkeling. Dit is nooit ingevuld, dus gelden nu strakke kaders. MAER is in feite ook het verkennen van de kaders op ROM gebied ter wille van bedrijfsontwikkeling.

Deels werkt men al volgens de MAER systematiek –de ondernemer en zijn omgeving– maar er wordt geredeneerd vanuit het bedrijf. MAER begint bij de maatschappelijke behoeftes (van de gemeente); wat draag je als ondernemer daaraan bij? Het zou aardig zijn om ook de MAER voor de reguliere landbouw te gebruiken (mega-stallen!?). MAER is complementair aan het traject van wet- en regelgeving en vergunningen (voldoe je overal aan?). De zorg is dat met de MAER gegevens boven tafel komen die leiden tot een zodanig strak bestemmingsplan dat de bedrijfsontwikkeling op slot zit.

Het zou voor de adviseurs meerwaarde hebben, wanneer de MAER geformaliseerd wordt; een stempel krijgt van bijvoorbeeld WUR. Stempel 'VNG' ligt minder voor de hand omdat de scan vanuit het aanbod (de ondernemers) wordt georganiseerd. Maar er moet wel enige garantie komen dat MAER het systeem is wat aansluit bij de gemeente. Formalisering houdt in dat een werkwijze is vastgelegd. Dat is voor de gemeente van belang om straks uit te leggen waarom die ondernemer toestemming heeft gekregen (Wet Openbaarheid Bestuur). Bij formalisering moet worden bedacht dat MAER lastig 'waterdicht' te krijgen is. We hebben te maken met veel thema's, meerdere verbrede takken en een grote variatie tussen verbrede bedrijven. MAER biedt de ondernemer en adviseur richtlijnen en aandachtspunten, waar met enige creativiteit mee

omgegaan moet worden.

De rol van de adviseur zou kunnen zijn het coachen van de ondernemer. Hoe/wanneer/in welke fase de MAER in te zetten moet onderdeel zijn van de procesbeschrijving.

MAatschappelijke Effect Rapportage verbrede landbouw (MAER)

Verantwoording

system

innovatie

MAatschappelijke Effect Rapportage verbrede landbouw (MAER)

De MAER bedrijfsscan

Abco de Buck, Frans van Alebeek, Arjan Dekking, Gerard Migchels,
Marcel Vijn & Andries Visser

© 2009 Wageningen, Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Praktijkonderzoek Plant & Omgeving.

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V. is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

Deze publicatie is tot stand gekomen in samenwerking met Waardewerken (BO-07-007-003), een innovatienetwerk van 20 ondernemers in de multifunctionele landbouw. Waardewerken is onderdeel van het onderzoeksprogramma 'Systeeminnovatie multifunctionele bedrijfssystemen' (BO-07-007), dat wordt gefinancierd door het Ministerie van Landbouw, Milieu en Voedselkwaliteit.

Afbeeldingen:

© 2009 Utrecht, Rondoncommunicatie

Omslag 'De MAER bedrijfsscan: © 2006 Redmond, WA, Microsoft Corporation

PPO Publicatienr. 3250076909

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

Akkerbouw Groene Ruimte en Vollegrondsgroenten

Adres : Edelhertweg 1, Lelystad
: Postbus 430, 8200 AK Lelystad
Tel. : 0320 – 291 111
Fax : 0320 – 230 479
E-mail : info.ppo@wur.nl
Internet : www.ppo.wur.nl

Inhoudsopgave

pagina

1	VOORDAT U AAN DE MAER BEGINT.....	5
2	DE MAER STRATEGISCH INZETTEN.....	7
3	MODULES PER THEMA.....	11
4	VOORBEELD VAN EEN HOOFDSTUK 'MAATSCHAPPELIJKE MEERWAARDE' IN EEN BEDRIJFSPLAN. ...	29
	4.1 De situatie van bedrijf A zonder MAER	29
	4.2 De uitbreidingsplannen van Bedrijf A, getoetst volgens de MAER.....	30

1 Voordat u aan de MAER begint

Het uitleggen waar multifunctionele landbouw voor staat en welke maatschappelijke meerwaarde dit precies met zich meebrengt blijkt lastig te zijn voor veel ondernemers in de verschillende takken van verbrede landbouw. Er is dan ook behoefte aan een instrument om de maatschappelijke meerwaarde van hun bedrijven aan te tonen en te onderbouwen. In de praktijk doet zich dit vooral voor in het traject met de gemeente (waaronder vergunningen) over uitbreiding of opstarten van een multifunctionele tak. Daarnaast hebben ondernemers behoefte aan communicatie van de meerwaarde van het bedrijf met bijvoorbeeld financiers en afnemers.

Voor u ligt de handleiding om te komen tot een MAatschappelijke Effect Rapportage (MAER) van uw bedrijf. De beschrijving van de achtergrond en de verantwoording van de keuzes die zijn gemaakt bij het ontwerp van de MAER kunt u lezen door het rapport aan de achterzijde open te slaan. Er is gekozen voor de gemeente als doelgroep omdat u daar als ondernemer met bedrijfsplannen nadrukkelijk mee te maken heeft. Een stappenplan (Hoofdstuk 2) leidt u door het proces wat begint bij het idee en het plan, vervolgens informatie verzamelen over de randvoorwaarden, de potentie en hoe de omgeving erover denkt en tenslotte het invullen van de MAER test, welke verwerkt wordt tot een 'maatschappelijke paragraaf' in uw bedrijfsplan. In Hoofdstuk 3 vindt u de invulschema's van de test. in Hoofdstuk 4 de samenvatting ervan tot een 'maatschappelijke paragraaf'.

De MAER is complementair aan een gangbaar bedrijfsplan in de zin dat het redeneert vanuit de omgeving van uw bedrijf in plaats vanuit de mogelijkheden en competenties van uw bedrijf. Dit stelt uw bedrijf in een heel ander daglicht bij de gemeente: MAER beschrijft op welke wijze uw bedrijf past binnen de beleidsdoelen of daaraan bijdraagt. De modules bevatten de belangrijkste en meest algemene zaken waar u als ondernemer aan kunt denken; bedrijfs- en locatiespecifiek zijn meer punten te bedenken. MAER is meer een handreiking om vanuit de maatschappij naar het bedrijf te kijken dan een strak schema wat van A tot Z gevolgd wordt. De test wint aan kwaliteit wanneer u zelf specifieke punten van uw bedrijf aandraagt en onderbouwt. De test dwingt tot nadenken en is daarom ook te gebruiken voor zelfreflectie en uiteindelijk een verbetering van uw ondernemerschap en uw bedrijf.

De voor u liggende versie gaat in op de volgende thema's.

1. Natuur en landschap

2. Milieu, water en hinder

3. Verkeer

4. Zorg- en kinderopvangtaak gemeente

5. Educatie

6. Archeologie, cultuurhistorie en architectuur

7. Recreatie

8. Regionale economie en arbeidsvoorziening

In deze versie is rekening gehouden met zorg en kinderopvang, productverkoop en recreatie als multifunctionele takken. Met enige creativiteit is de test ook voor andere takken bruikbaar.

De MAER gaat uitgebreid in op de hiervoor genoemde thema's. In veel gevallen is het niet nodig om alle modules in te vullen. Dit is afhankelijk van de bedrijfssituatie (welke multifunctionele tak betreft het) en van de gemeentelijke agenda. Het is de bedoeling dat u zelf de test doorloopt. Sommige thema's kunnen behoorlijk de diepte ingaan. Wanneer het thema hoog op de gemeentelijke agenda staat of wanneer een grote impact vanuit het bedrijf wordt verwacht kan dit nodig zijn! In de modules wordt aangegeven waar de informatie mogelijk gevonden kan worden. Soms wordt dermate specifieke informatie gevraagd dat het verstandig is een adviseur te raadplegen. Het is aan u om dit te beoordelen met als uiteindelijke doel het bij de gemeente duidelijk krijgen wat uw multifunctionele onderneming kan betekenen voor de lokale samenleving.

2 De MAER strategisch inzetten

De MAER kan een prominente plaats innemen in uw bedrijfsplan. De MAER komt dan direct na de beschrijving van uw nieuwe product of dienst, en heeft tot doel om zichtbaar te maken wat voor impact deze heeft op de omgeving van uw bedrijf. Hierin beschrijft u uw nieuwe product (of dienst) niet vanuit het bedrijf, maar vanuit de maatschappij. In welke maatschappelijke vragen en behoeftes gaat uw product voorzien, en wat voor gevolgen heeft het gebruik van uw product voor uw klant en uw omgeving?

Inhoudsopgave van een bedrijfsplan met daarin opgenomen de MAER

1. De onderneming
2. De ondernemer
3. Het product
4. De maatschappelijke meerwaarde (uitkomst van de MAER)
5. De markt
6. Marketingplan
7. Financieringsplan

Daarnaast is de MAER vooral ook een proces dat u samen met uw omgeving doorloopt. Door dit in een vroegtijdig stadium te doen neemt u de mensen mee in uw denkproces. U zult merken dat hierdoor mogelijke problemen al in een vroeg stadium naar voren komen, zodat u daar bijtijds op kunt anticiperen. Omgekeerd kan het delen van uw ideeën met anderen ook tot nieuwe ideeën en verbeteringen leiden. Hoe pakt u dit nu aan.

1. Schrijf uw ideeën zo duidelijk mogelijk op. Formuleer kort en krachtig wat uw toekomstvisie voor uw bedrijf is? Wat wilt u ontwikkelen, en wat daarvoor nodig is (gebouwen, grond, investeringen, arbeid). Deze stap is ook onderdeel van het schrijven van een bedrijfsplan (voor meer informatie kunt u bijvoorbeeld terecht bij een adviseur van uw accountantskantoor of LTO).
2. Bespreek uw plan met anderen. Deze stap is ook onderdeel van een goed bedrijfsplan. Dit levert veel informatie op; tevens kweekt u op deze manier draagvlak. Mensen met wie u moet spreken zijn:
  - eventuele samenwerkingspartners en zakenpartners,
  - financiers,
  - omwonenden.

Maak iedereen duidelijk dat dit een eerste idee is en dat u open staat voor suggesties en tegemoet wilt komen aan bezwaren.

Begin bij de mensen die open staan voor verandering en breng deze met elkaar in contact. Onderhandel met de mensen die positief kritisch staan tegenover uw ideeën. Er zullen waarschijnlijk ook fervente tegenstanders zijn. Laat deze mensen zien dat u alles doet om de gevolgen voor hun zo beperkt mogelijk te maken. Laat u door deze mensen echter niet weerhouden.

3. Informeer u over de randvoorwaarden die rondom uw bedrijf spelen. Gebruik hiervoor recente beleidsnota's en visies van de Provincie en uw Gemeente. Welke thema's spelen daar een belangrijke rol? Websites van de Provincie en Gemeente geven vaak al een goede indruk van wat men belangrijk vindt. Provincie en gemeenten hebben (meestal) rondom de belangrijkste thema's beleid geformuleerd waar uw bedrijf en uw ontwikkelingsplannen in zouden moeten passen.

Provinciale beleidsvelden	Gemeentelijke beleidsvelden	Thema's in deze MAER
Natuur & Landschap Milieu & water Verkeer & vervoer	Milieu & veiligheid Verkeer & vervoer	1. Natuur en landschap 2. Milieu en water 3. Verkeer 4. Zorg- en kinderopvangtaak van de gemeente 5. Educatie 6. Archeologie, Cultuurhistorie en Architectuur 7. Recreatie 8. Regionale economie en arbeidsvoorziening
Wonen, zorg & welzijn	Welzijn, onderwijs & zorg	
Toerisme & recreatie Ondernemen en werken	Cultuur & recreatie Werk & inkomen	

4. Ga na voor welke van de door de provincie en/of gemeente genoemde thema's uw activiteit positieve of negatieve gevolgen heeft. Onderstaand schema kan u hierbij helpen.

Thema	Vorm van verbreding	Zorg en kinderopvang	Productverkoop	Recreatie
 1. Natuur en landschap		X	X	✓
 2. Milieu, water en hinder		✓	✓	✓
 3. Verkeer		✓	✓	✓
 4. Zorg- en kinderopvangtaak gemeente		✓	X	X
 5. Educatie		✓	0	0
 6. Archeologie, cultuurhistorie en architectuur		✓	✓	✓
 7. Recreatie		X	✓	✓
 8. Regionale economie en arbeidsvoorziening		✓	✓	✓

Uitleg: **X** Weinig of geen effect; deze module kunt u overslaan
✓ Veel effect; besteed aandacht aan dit onderdeel in de MAER
0 Gering effect; deze module globaal invullen of eventueel overslaan

5. Zoek draagvlak bij sleutelpersonen in de gemeente. Dit is meestal een combinatie van beleid/politiek en uitvoering.
- Uw plannen moeten aansluiten bij het gemeentelijk beleid; benader daarvoor de relevante wethouders en beleidsambtenaren.

- Voor politiek draagvlak in de gemeenteraad is het verstandig om van de belangrijkste politieke partijen de raadsleden met landbouw, verbreding of de meest relevante beleidsvelden in hun portefeuille te benaderen.
  - Benader de ambtenaren (handhavers) in vroegtijdig stadium van uw planvorming om praktische en regeltechnische problemen voor te zijn; koppel knelpunten desnoods terug naar de politiek (wethouders of fracties).
  - Nodig deze mensen uit op uw bedrijf.
  - Sta open voor suggesties van deze mensen; op deze manier adopteren ze uw idee.
6. Zoek bij stap 4 de onder uw bedrijfstak aangevinkte thema's en vul de betreffende modules per thema in (H3). In elke module beschrijft u achtereenvolgens:
- a. De huidige situatie op uw bedrijf en de omgeving van uw bedrijf. (Bijvoorbeeld de verkeerscapaciteit en de verkeersklasse van uw ontsluitingsweg, komen er nu al bedreigde diersoorten of plantensoorten (Rode Lijstsoorten) op uw bedrijf voor etc.).
  - b. Hoe u denkt met uw toekomstplannen een bijdrage te kunnen leveren aan deze thema's. Bedenk aan de hand van de gegeven trefwoorden en vragen wat mogelijke positieve effecten zijn van uw plannen op dit thema en wat mogelijke negatieve effecten zijn. Positieve effecten kunt u uitdragen als uw bijdrage aan het realiseren van gewenste beleids- en maatschappelijke doelen.
  - c. Benoem ook de negatieve effecten
  - d. Voor negatieve effecten kunt u mogelijk compenserende maatregelen nemen om neveneffecten weg te nemen of te verzachten. Het is in uw eigen belang om de aspecten, ook de negatieve, 'eerlijk' te benoemen. Dit wekt vertrouwen en voorkomt lastige vragen in een later stadium.
  - e. Geef een cijfer van 1 t/m 10 voor de mogelijke positieve effecten en de negatieve effecten die na de compenserende maatregelen overblijven. Het gemiddelde tussen deze twee scores is de score van uw plan op het betreffende thema. Deze gebruikt u voor het invullen van het spindigram op pag. 29.
  - f. Vat uw antwoorden samen in een korte alinea over de (+/-) impact van uw plannen op dit thema. Een voorbeeld van zo'n alinea is onder elke tabel gegeven. Deze voorbeelden zijn gebaseerd op een werkelijk bestaand plan voor uitbreiding van een multifunctioneel rundvee bedrijf.
7. Indien uw plannen op een thema belangrijke negatieve effecten hebben kunt u zelf een plan met compenserende maatregelen opstellen. Op sommige thema's zal uw kennis al snel tekort schieten en wordt aanbevolen een adviseur (natuur, milieu, verkeer) of lokale organisatie (heemkundige kring, oudheidkundige vereniging, IVN, landschapsbeheer) in te schakelen. Hoe hoger dit thema op de agenda van de gemeente staat, hoe meer aandacht u hieraan moet besteden.
8. In hoofdstuk 4 worden, na een korte inleiding de alinea's onder elk thema samengevoegd. Dit is het hoofdstuk 'Maatschappelijke meerwaarde' dat u kunt toevoegen aan uw bedrijfsplan of vergunningsaanvraag.
9. Maak nu een eerste conceptplan (uw businessplan, vergunningsaanvraag, enz.), incl. een hoofdstuk 'Maatschappelijke betekenis'.
- Benoem wat u wilt; maar stel ook duidelijke grenzen.
  - Beschrijf uw ideeën vanuit de behoeftes van de burger en geef daarin de rol van de uw bedrijf weer.
  - Bereken ook de economische voordelen voor de stad (goedkoop beheer groene ruimte, hogere ozb enz.). Hoe u de (stedelijke) behoeftes op voordelige wijze kunt bedienen.
10. Bespreek het conceptplan met de gemeente.
- U staat sterker als u dit samen doet met mensen uit stap 5.
  - Maak iedereen bewust van de meerwaarde voor de regio en de gemeente zoals (bijvoorbeeld educatie, aantrekkelijker woongebied etc.).
  - Geef een doorkijk naar de toekomst; hiermee verkent u de grenzen waarbinnen u kunt ondernemen.

11. Maak nu pas een definitief plan.
  - Op deze manier maakt u van uw plan een gezamenlijk plan waar iedereen achter staat.
  - Bouw voldoende vrijheden in het plan. Hiermee voorkomt u dat u over elke kleine aanpassing weer opnieuw moet overleggen.
12. Maak duidelijke (wie, wat, wanneer) afspraken over samenwerking en experimenteerruimte en zorg dat deze afspraken zwart op wit staan. Maak deze afspraken Specifiek, Meetbaar, Realistisch, Aantoonbaar en Tijdgebonden (SMART)
13. Laat zien dat u een betrouwbare partner bent. Houdt u aan bovengenoemde afspraken. Organiseer alvast een activiteit (open dag, oogstfeest, fair) hiermee maakt u indruk.

3 Modules per thema

1. Natuur en landschap

Doel	Behoud en ontwikkeling natuur en landschap
Trefwoorden	<p>Natuur: akkervogels, weidevogels, flora in slootkanten, akkerranden, Rode Lijst soorten, biotopen aanleg en bescherming, effecten op kwetsbare natuurgebieden, verbindingzones</p> <p>Landschap: streekeigen, openheid, beslotenheid, kleine landschapselementen, aanleg, herstel en beheer</p>
Nulsituatie	<ul style="list-style-type: none"> o Beschrijf het landschap om uw bedrijf en de aanwezige natuur op en om uw bedrijf in de huidige situatie. o Gebruik daarbij de trefwoorden die van toepassing zijn.
Mogelijke positieve effecten van uw plannen	<ul style="list-style-type: none"> + Versterking van natuur en landschap op en om uw bedrijf + Uitbreiding oppervlakte natuur + Aanleg nieuwe landschapselementen (poel, houtwal, boomgaard, akkerrand, enz.) + Toename diversiteit en soortenrijkdom + Verbindingen tussen natuurelementen + Natuurkwaliteit benutten als onderdeel van uw merk en marketing + Recreanten of zorgcliënten inzetten voor het onderhoud en herstel van het omringende landschap
Mogelijke negatieve effecten	<ul style="list-style-type: none"> - Nieuwe activiteiten leiden tot verstoring of schade aan kwetsbare soorten, biotopen of natuurgebieden - Stukken natuur of landschapselementen verdwijnen, bijv. voor bebouwing - Verstoring van het bestaande (cultuurhistorische) landschapsbeeld, bijv. door bebouwing of activiteiten
Mogelijke maatregelen om negatieve effecten te compenseren	<ul style="list-style-type: none"> + Opstellen van een bedrijfsnatuurplan en/of beheersschema's + Lidmaatschap van een Agrarische Natuur- & Landschapsvereniging (ANLV) + Advisering door deskundigen voor faunabeheer en vegetatiebeheer + Gebruik van streekeigen soorten en beplanting + Inpassen van activiteiten of bebouwing in het bestaande landschap door een goed ontwerp of camoufleren met aangepaste beplanting + Kwetsbare soorten en biotopen beschermen door ze af te schermen van drukte en bezoek (hagen, hek) + Concentreren van activiteiten en drukte (picknicktafel, aanlegplaats, speelweide) buiten kwetsbare plekken + Als compensatie extra natuurelementen aanleggen
Aantonen met	<ul style="list-style-type: none"> ! Directe investeringen in natuur en landschap (€), ! Aanwezigheid van een bedrijfsnatuurplan of beheersschema's, ! Aantallen aanwezig per Rode Lijst soort, ! Nieuw aangelegde natuur- & landschapselementen [aantal, m²] ! Lidmaatschap ANLV
Uw score	Vul uw score in in de tabel op pag. 33
Kennisbronnen	<p>Handboek Agrarisch Natuurbeheer, te downloaden van: www.landschapsbeheer.com/default.asp?index=515 Rode Lijsten (zie: http://nl.wikipedia.org/wiki/Rode_Lijst) Streekplan Provinciaal Landschapsbeheer 'Leestekens van het Landschap' (uitgave Landschapsbeheer Nederland) Vuijk e.a. 2007. Natuur als erfgoed (te downloaden van www.multifunctionelelandbouw.nl) Provinciaal Omgevingsplan (POP) Gesprek met IVN, KNNV, vogelwerkgroep, Agrarische Natuur- & Landschapsvereniging.</p>

Voorbeeld alinea in een hoofdstuk 'Maatschappelijke Meerwaarde' voor het thema Natuur & landschap

Onze huidige rundveehouderij werkt reeds op biologische basis, dus zonder gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Ook wordt er al actief meegewerkt aan weidevogel- en natuurbeheer op het bedrijf in samenwerking met vrijwilligers van natuurorganisaties. De ruige stromest uit de bestaande potstal zorgt voor een actief en rijk bodemleven, waardoor er volop voedsel is voor kuikens van weidevogels. Ook maaien en hooien vindt pas plaats na 15 juni met het oog op de nesten en jongen van weidevogels. De graslanden zijn door het biologisch beheer (geen chemische onkruidbestrijding), de potstalmest en het hooilandbeheer rijk aan kruiden en klaver. Ecologisch onderzoek op het bedrijf (zie Bijlage in het ondernemingsplan) heeft geen Rode Lijst soorten aan het licht gebracht. Uitbreiding van het bedrijf zal volgens dit rapport geen nadelige gevolgen hebben voor de ecologische waarden op het bedrijf en in het gebied. Dit wordt gezien als onderdeel van de huidige bedrijfsvoering en wordt zonder aanvullende kosten gerealiseerd.

Het bedrijf ligt vanouds, net als de naburige agrarische bebouwingen, op de zandruggen in het verder open veenweidegebied. De nieuwbouw van stallen sluit in vorm, hoogte en richting aan bij de aanwezige bebouwing op de bestaande huiskavel. Rondom de geplande nieuwe stallen zal het erf beplant worden met ca. 400m² inheemse houtsoorten die passen bij de bestaande, lijnvormige beplantingen in het gebied. Hiervoor wordt advies gevraagd aan het Provinciaal Landschapsbeheer. De bestaande laan met streekeigen elzen en knotwilgen zal worden verlengd met ca. 50m door aanplant met dezelfde soorten. Deze aanplant zal aansluiten op de erfbeplanting, zodat een aantrekkelijk geheel ontstaat en de bestaande natuurelementen beter met elkaar in verbinding staan. Op deze manier wordt de nieuwbouw landschappelijk ingepast met beplantingslijnen die kenmerkend zijn voor het gebied. De waardevolle, tussenliggende openheid van het veenweidelandschap wordt zo gerespecteerd en blijft gewaarborgd. Met de nieuwe beplanting is een eenmalige investering van €1000 begroot en een bedrag van €200 voor jaarlijks onderhoud. Voor de aanleg wordt subsidie aangevraagd bij Landschapsbeheer en de Provincie.

2. Milieu, water en hinder

Doel	Geen belasting vanuit het bedrijf
Trefwoorden	Emissies, milieubelasting, bodemverontreiniging, oppervlaktewater, grondwater, stank, luchtkwaliteit, afvalstromen, licht, lawaai, energie, CO ₂
Nulsituatie	<ul style="list-style-type: none"> o Beschrijf hoe u in de huidige situatie emissies (naar lucht en water) beperkt o Beschrijf hoe u wateroverlast voorkomt o Beschrijf hoe u de hinder die omwonenden ondervinden te beperkt o Gebruik daarbij de trefwoorden die van toepassing zijn.
Mogelijke positieve effecten van uw plannen	<ul style="list-style-type: none"> + Vermindering van emissies, wateroverlast en hinder ten opzichte van de huidige situatie + Opstellen van veiligheidsanalyse voor de nieuwe situatie + Gaat de uitbreiding van de multifunctionele tak op uw bedrijf gepaard met extensivering (c.q. voorkomt het intensivering) van de agrarische tak? + Maatregelen ter verbetering van de bodem-, lucht- en waterkwaliteit komen ook direct ten goede aan de biotoeppen van kwetsbare planten en dieren (zie Thema Natuur en Landschap).
Mogelijke negatieve effecten	<ul style="list-style-type: none"> - Meer gebouwen op het erf - Wateroverlast in de omgeving, bijv. door toename van het verhard oppervlak (daken, kassen, verharding, etc.)? - Meer afvalstromen of stank, bijv. door verwerking op het eigen bedrijf - Meer afval, energiegebruik en watergebruik, bijv. door toename van het aantal mensen op het bedrijf - Toename van geluidsoverlast, bijv. door toename van het aantal mensen op het bedrijf - Overlast voor klanten van de verbrede tak, veroorzaakt door de agrarische tak - Overlast of bedreigend gevoel voor de omgeving door ex-verslaafden of psychiatrische cliënten (zorglandbouw)
Mogelijke maatregelen om negatieve effecten te compenseren	<ul style="list-style-type: none"> + Emissies naar grond en oppervlaktewater beperken door slimme inrichting van uw bedrijf + Maatregelen voor waterberging, -conservering, -zuivering en -besparing + Gebruik van duurzame en milieuvriendelijke bouwmaterialen en duurzame bouwwijze + Maatregelen voor energiebesparing of -opwekking (zonnecollectoren, windmolens) + Compensatie van de extra CO₂ uitstoot van uw bedrijf + (Beter) gebruik van afvalscheiding, luchtfilters, waterzuivering, afbreekbare verpakkingen en schoonmaakmiddelen + Geluidsisolatie + Natuurelementen op slimme locaties: houtsingel als geluidscherm, helofytenfilter dragen bij aan waterberging en -zuivering, beperken van lawaai, tegengaan van emissies, enz. + Communicatie met omwonenden over hinder en klachten (overleg van tevoren, open dagen, telefonische helpdesk) + Vaste tijdstippen en gedragsregels instellen voor buiten activiteiten, halen en brengen van cliënten of kinderen (educatie, zorglandbouw)
Aantonen met	<ul style="list-style-type: none"> ! Directe investeringen in milieu, water en hinder (€) ! Waterberging voor regenval (m³ of mm) ! Energiegebruik (kWh) relateren aan kengetallen uit de branche ! Gasgebruik (m³) relateren aan kengetallen uit de branche ! Opwekking van wind- of zonne-energie (kWh)
Uw score	Vul uw score in in de tabel op pag. 33
Kennisbronnen	<p>O. Clevering e.a. (2008) Water kent geen grenzen. PPO Lelystad. Milieuvergunningen, zie hulpmiddel op: http://aim.vrom.nl/ voor een stappenplan. Provinciale Milieufederaties: bespreek uw plan met een medewerker van de milieufederatie in uw provincie. VNO-NCW MKB-Nederland, regionale kringen; zie http://www.vno-ncw.nl/ 'in de regio'. Adviesbureau's.</p>

Voorbeeld alinea in een hoofdstuk 'Maatschappelijke Meerwaarde' voor het thema Milieu, Water en Hinder

Het bestaande bedrijf werkt al jaren biologisch, dus zonder gebruik van kunstmest en chemische gewasbeschermingsmiddelen. Hierdoor zijn de emissies naar bodem en water minimaal, wat onder meer zichtbaar is aan de schone sloten met een rijke oeverbegroeiing.

De uitbreiding met een potstal vindt geen bezwaar bij het Waterschap, omdat er geen afvoer van vuil water zal zijn. Het hemelwater van het dak wordt direct schoon afgevoerd naar de nabijgelegen kavelsloten. Bestaande kavelsloten langs het erf zullen bij de uitbreiding van een breder en flauwer talud worden voorzien, waarmee zowel de natuurkwaliteiten als de mogelijkheden voor waterberging toenemen. De aanplant van houtsingels rondom de stal zal mogelijke geluidsoverlast tegengaan.

De uitbreiding van het bedrijf zal naar verwachting leiden tot minder (!) verkeersbewegingen (zie volgende alinea Verkeer). Met betrekking tot mogelijke hinder van de uitbreiding zijn door Bureau X berekeningen van de geurbelasting gemaakt, die aantonen dat de belasting voor nabijgelegen bebouwingen ruim onder de wettelijke geurnorm blijven. De naburige bebouwingen betreffen allen agrarische bedrijven die vertrouwd zijn met rundveehouderij en waarmee een prima burenerelatie wordt onderhouden.

3. Verkeer

Doel	Zoveel mogelijk beperken van autobewegingen en parkeeroverlast, meer fietsen en wandelen
Trefwoorden	Aantallen bezoekers, voertuigen per dag, jaar, parkeer mogelijkheden, voorzieningen, wandel- of fietspaden
Nulsituatie	<ul style="list-style-type: none"> o Beschrijf het lokale en regionale wegennet rondom uw bedrijf. o Beschrijf de verkeersbewegingen van en naar uw bedrijf in de huidige situatie (type verkeer, is er sprake van pieken?) o Gebruik daarbij de trefwoorden die van toepassing zijn.
Mogelijke positieve effecten van uw plannen	<ul style="list-style-type: none"> + Past de verkeerssituatie na realisatie van uw plannen bij de bestaande infrastructuur? + Toename van het aantal fietsers + Tussenstop of schuilmogelijkheid in een wandel- of fietsroute op uw bedrijf + Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke negatieve effecten	<ul style="list-style-type: none"> - Toename van de intensiteit van personenauto's, vrachtauto's, etc. - Onveilige situaties op de ontsluitingswegen - Te zware belasting in piekperiodes (spitsuur, weekend) - Geparkeerde auto's in de berm, rondslingerende fietsen etc. - Kruisende stromen van snel- en langzaamverkeer rondom uw bedrijf - Onveilige situaties op het erf door landbouw- en vrachtverkeer - Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke maatregelen om negatieve effecten te compenseren	<ul style="list-style-type: none"> + Aanvraag bij de wegbeheerder tot aanpassing van de verkeerssituatie + Veilige oversteekplaatsen, verkeersregelaars (bij evenementen op het bedrijf), hekken, verkeersdrempels, etc. + Maatregelen om piekperiodes te vermijden, bijv. openingstijden aanpassen + Minimaliseren gemotoriseerd verkeer, bijv. eigen busjes + Bezoekers stimuleren om uw bedrijf met openbaar vervoer, de fiets of te voet te bezoeken. + Parkeerplaatsen, fietsstallingen en manoeuvreerruimte op eigen terrein + Landbouw en vrachtverkeer gescheiden van bezoekers/cliënten, bijv. aparte oprit + Uw eigen specifieke situatie.....
Aantonen met	<ul style="list-style-type: none"> ! Aantal bezoekers, gemiddeld en in pieken ! Gemiddeld aantal verkeersbewegingen (fiets, auto, busje, vrachtwagen) ! Idem, in drukke uren (welk uur op welke dag van de week), ! Afstanden tot paden en hoofdwegen ! Directe investeringen u om neg. effecten te compenseren (€) ! Uw eigen specifieke situatie.....
Uw score	Vul uw score in in de tabel op pag. 33
Kennisbronnen	<p>Gemeente: Gemeentelijk verkeers- en vervoersplan, onderdeel mobiliteit van Wet Milieubeheer, bestemmingsplan of vestigingsvergunning.</p> <p>Provinciale Milieufederaties: bespreek uw plan met een medewerker van de milieufederatie in uw provincie.</p> <p>VNO-NCW MKB-Nederland, regionale kringen http://www.vno-ncw.nl/; zie http://www.vno-ncw.nl/ 'in de regio'.</p> <p>Adviesbureau's.</p>

Voorbeeld alinea in een hoofdstuk 'Maatschappelijke Meerwaarde' voor het thema Verkeer

De uitbreiding van het bedrijf zal niet tot meer maar juist tot minder verkeersbewegingen leiden. Op de huiskavel is voldoende parkeergelegenheid voor leveranciers en transportwagens, zonder dat dit tot overlast voor de omgeving leidt. De huidige, locale verkeersafwikkeling op de aanliggende weg verloopt zonder problemen en dat zal naar verwachting zo blijven.

Door bundeling en concentratie van de huidige bedrijfsactiviteiten op drie locaties naar één nieuwe locatie zal een flinke besparing worden bereikt op het aantal transportbewegingen van vee en medewerkers tussen de bestaande 3 locaties. Daarmee worden de totale verkeersstromen dus juist geringer onder dit plan.

4. Zorg- en kinderopvangtaak van de gemeente

Doel	Op de regionale vraag afgestemd zorgpakket of aantal kinderopvangplaatsen
Trefwoorden	Typen doelgroepen en cliënten, Regionale vraag; aantal plaatsen, Kosten per cliënt
Nulsituatie	<ul style="list-style-type: none"> o Beschrijf globaal de huidige vraag en aanbod en de wensen van de gemeente t.a.v. zorg en/of kinderopvang. o Beschrijf dit in meer detail voor de specifieke tak(-ken) van zorg of opvang die u wilt ontwikkelen op uw bedrijf. o Gebruik daarbij de trefwoorden die van toepassing zijn.
Mogelijke positieve effecten van uw plannen	<ul style="list-style-type: none"> + Verbetering van het aanbod in zorg en kinderopvang + Afname van de wachtlijsten voor zorg en/of kinderopvang in uw gemeente of regio. + Lagere gemeentelijke uitgaven voor de WMO + Het omringende landschap, de natuur of de schone lucht dragen bij aan het herstel en het welzijn van uw zorgcliënten of opvangkinderen (zie thema 1)? (zorglandbouw en kinderopvang) + Uw bedrijf biedt een aantrekkelijke wekplek voor zorgcliënten, bijv. onderhoud en herstel van het landschap, recreatie, horeca, huisverkoop of productverwerking + Wanneer uw gasten in aanraking komen met zorgcliënten, draagt dit bij aan hun maatschappelijke re-integratie en acceptatie + Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke negatieve effecten	<ul style="list-style-type: none"> - Natuurelementen (vooral water) of recreatiefaciliteiten vormen een risico voor kinderen of cliënten - Slechte toegankelijkheid voor gehandicapten - Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke maatregelen om negatieve effecten te compenseren	<ul style="list-style-type: none"> + Voorlichting van cliënten en kinderen over gevaren + Afschermen van gevaren + Faciliteiten voor gehandicapten + Uw eigen specifieke situatie.....
Aantonen met	<ul style="list-style-type: none"> ! Aantal zorg- of opvangplaatsen op het bedrijf, ! Lengte van de wachtlijst bij de gemeente, ! Kosten per cliënt ! Directe investeringen in zorg en kinderopvang (€) ! Uw eigen specifieke situatie.....
Uw score	Vul uw score in in de tabel op pag. 33
Kennisbronnen	<p>(Digitaal) wmo loket, www.wmoloketten.nl/, www.info-wmo.nl Brochures en handboek van het landelijke Steunpunt Landbouw & Zorg (www.landbouwzorg.nl/) Verenigde agrarische kinderopvang (www.satellite-partner.nl/ondernemen-vak.php), www.kinderopvang.nl Hassink J. <i>et al.</i>, 2006 Meerwaarden landbouw en zorg, PRI Wageningen. Ouders</p>

In het gekozen voorbeeld van een bedrijfsplan is zorg en kinderopvang niet van toepassing.

5. Educatie

Doel	Educatie over natuur, leefomgeving, voeding, geschiedenis en ontwikkeling van het bedrijf en de streek
Trefwoorden	Aanbod activiteiten, thema's, samenwerking met andere partijen, expertise en voorzieningen, welke doelgroepen, Oral history, locale gidsen, verhalen vertellers, lespakketten, practica, streekmusea
Nulsituatie	<ul style="list-style-type: none"> o Beschrijf de mogelijkheden in uw omgeving om kennis op te doen over landbouw, natuur, leefomgeving, cultuurhistorie, etc. o Beschrijf het bestaande educatieve aanbod (welke thema's, door wie?) o Gebruik daarbij de trefwoorden die van toepassing zijn.
Mogelijke positieve effecten van uw plannen	<ul style="list-style-type: none"> + Verruiming van het aanbod aan educatie in praktijksituaties + Samenwerking met scholen of verenigingen, bijv. excursies of lessen (laten) verzorgen op uw bedrijf + Activiteiten organiseren rondom de agrarische productie voor uw gasten of uw omgeving, bijv. open dag, demonstratie, thematische wandeling of fietstocht, rondleiding of excursie + Met uw producten of activiteiten aansluiten op thema's of leerdoelen uit het onderwijs, bijv. dieren/gewassen verzorgen, producten verwerken + Is dat voor Geschiedenis, of Voeding en Verzorging, of Natuur en Leefomgeving, of anders? + Het omringende landschap en de natuur sluit aan op thema's of leerdoelen uit het onderwijs + Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke negatieve effecten	<ul style="list-style-type: none"> - Het onderwijs, verenigingen en het IVN hebben over het algemeen weinig financiële middelen, weinig tijd en weinig menskracht voor educatieve activiteiten op bedrijven; transport en begeleiding van kinderen is ook vaak een knelpunt - Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke maatregelen om negatieve effecten te compenseren	<ul style="list-style-type: none"> + Eigen bijdrage (€) van bezoekers vragen? + 'Doe het zelf' rondleidingen, folders, routes en informatiepanelen i.p.v. een begeleide rondleiding? + Uw eigen specifieke situatie.....
Aantonen met	<ul style="list-style-type: none"> ! aantallen bezoekers, deelnemers aan activiteiten, klassen en groepen per jaar ! Directe investeringen in educatie (€) ! Uw eigen specifieke situatie.....
Uw score	Vul uw score in in de tabel op pag. 33
Kennisbronnen	IVN (schoolgidsen) Onderwijs Schoolbiologische centra Ouders www.educatiefplatteland.nl www.metdeklasdeboerop.nl www.hetkleineloo.nl www.plattelandsklassen.be www.boerengids.nl www.erkendstreekproduct.nl streekproducten.startpagina.nl www.landwinkel.nl

Voorbeeld alinea in een hoofdstuk 'Maatschappelijke Meerwaarde' voor het thema Educatie

Op dit moment verzorgt ons bedrijf nog geen educatieve activiteiten voor bezoekers. Maar we zijn een open bedrijf dat trots is op onze manier van werken en midden in de samenleving wil staan. Er leeft wel de wens om in de toekomst bezoekers te kunnen ontvangen en te vertellen over onze milieu- en diervriendelijke vorm van veehouderij, de rijke natuur op en rond het bedrijf, de weidevogels, de geschiedenis van het landschap, enz. We zouden graag in overleg met naburige bedrijven, de Gemeente, VV en horeca willen onderzoeken of fietsroutes en wandeltochten in het gebied tot de mogelijkheden behoren. Ook met het onderwijs zouden we graag in contact komen om te bespreken of bezoeken van schoolklassen aan ons bedrijf mogelijk zijn. Graag laten we zien hoe veehouderij bijdraagt aan een fraai landschap, een gezond bedrijf en een aantrekkelijk stukje vlees op ons bord.

6. Archeologie, cultuurhistorie en architectuur

Doel	Behoud en zichtbaarheid Eventueel educatie
Trefwoorden	Bescherming archeologische waarden in bodem (graafwerk), bebouwing, objecten, behoud, restauratie, inpassen, zichtbaar maken/houden, informeren, educatie
Nulsituatie	<ul style="list-style-type: none"> o Omschrijf de geschiedenis van uw omgeving (benoem ook de elementen die aanwezig zijn). o Gebruik daarbij de trefwoorden die van toepassing zijn.
Mogelijke positieve effecten van uw plannen	<ul style="list-style-type: none"> + Bijdrage aan behoud van archeologie en cultuurhistorie + In stand houden of restauratie van karakteristieke bebouwing + Betere zichtbaarheid van de aanwezige elementen + Onder de aandacht brengen van archeologische elementen, bijv. grafheuvels, vliedheuvels + Koppeling van archeologie, cultuurhistorie en architectuur aan educatieve activiteiten + (Oude) ambachten laten zien + Benutten van archeologie en cultuurhistorie van het gebied of uw bedrijf voor uw branding/marketing + Aantrekkelijke recreatie door archeologie en cultuurhistorie van het gebied of uw bedrijf + Archeologische en cultuurhistorische elementen opnemen in een fiets- of wandelroute + Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke negatieve effecten?	<ul style="list-style-type: none"> - Noodzakelijke sloop van karakteristieke bebouwing - Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke maatregelen om negatieve effecten te compenseren?	<ul style="list-style-type: none"> + Nieuwbouw in streek-eigen stijl + Nieuwbouw met traditionele materialen + Uw eigen specifieke situatie.....
Aantonen met	<ul style="list-style-type: none"> ! Handhaving oude gebouwen ! Directe investeringen in cultuurhistorie (€) ! Uw eigen specifieke situatie.....
Uw score	Vul uw score in in de tabel op pag. 33
Kennisbronnen	<p>Oudheidskamer Archeologische vereniging, vereniging voor oudheidkunde, heemkundige vereniging Provinciaal landschapsbeheer (soortenbeheer, erfbeplanting, cultuurhistorie, subsidies) Boekje 'Leestekens van het Landschap' www.archeologie.nl</p>

Voorbeeld alinea in een hoofdstuk 'Maatschappelijke Meerwaarde' voor het thema archeologie cultuurhistorie en architectuur

Door de historische ligging in het veenweidegebied met huiskavels op de oude zandruggen in het veen, is de kans aanwezig dat er archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn. Om die reden hebben we door een gespecialiseerd bureau (X) een inventariserend veld- en booronderzoek op de beoogde bouwlocatie laten uitvoeren (zie bijlage in het ondernemingsplan). Uit dit onderzoek komt naar voren dat er geen sprake is van archeologische of cultuurhistorische waarden die bescherming zouden vragen.

Zoals eerder reeds aangegeven is er zowel bij de gekozen architectuur (vorm, hoogte en bouwrichting) van de nieuwe potstal als bij de aan te brengen erfbeplanting zo goed mogelijk aansluiting gezocht bij de reeds aanwezige bebouwingen en bij de oude landschappelijke beplantingen. Landschapsbeheer heeft ons hierin van advies gediend. Op deze wijze wordt zo goed mogelijk recht gedaan aan de cultuurhistorie van het gebied en blijven de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteiten van het gebied behouden.

7. Recreatie

Doel	Aantrekkelijk dienstenpakket; arrangementen zelf of met anderen
Trefwoorden	Type activiteiten en voorzieningen, typen bezoekers / doelgroepen, wensen uit streekplannen of consumentenonderzoek
Nulsituatie	<ul style="list-style-type: none"> o Omschrijf beknopt vraag en aanbod per type recreatie en de wensen van de gemeente. o Beschrijf dit in meer detail voor de specifieke tak(-ken) van recreatie die u wilt ontwikkelen op uw bedrijf. o Gebruik daarbij de trefwoorden die van toepassing zijn.
Mogelijke positieve effecten van uw plannen	<ul style="list-style-type: none"> + Verbetering van het recreatieaanbod + Met uw diensten of producten biedt u extra gelegenheid voor recreanten + Schoon water en schone lucht verhogen de aantrekkelijkheid van het verblijf voor de recreant + Arrangementen aangaan (bijv. met collega's) om streekproducten te verbinden aan verblijf, koffietafels, boerenlunches, proeverijen, markten, enz. + Koppeling van verkooppunten aan (thematische) wandel- en fietsroutes + Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke negatieve effecten	<ul style="list-style-type: none"> - Uw activiteiten trekken mensen, terwijl u niet bent ingericht als recreatief bedrijf - Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke maatregelen om negatieve effecten te compenseren	<ul style="list-style-type: none"> + Extra voorzieningen, zoals parkeerplaatsen, wandel- of fietsroutes, picknick plaatsen, overnachting + Uw eigen specifieke situatie.....
Aantonen met	<ul style="list-style-type: none"> ! Aantal bezoekers, ! Aantal klanten of omzet in eten, drinken, slapen en 'doen' ! Directe investeringen in recreatie (€) ! Uw eigen specifieke situatie.....
Uw score	Vul uw score in in de tabel op pag. 33
Kennisbronnen	<p>VVW Kamer van Koophandel Recreatieschap www.loketplattelandstoerisme.nl www.svr.nl www.vekabo.nl/ondernemer.php www.boerengids.nl Handboek verblijfsrecreatie en Startersbrochure Agrotourisme te downloaden van www.lami.nl</p>

Voorbeeld alinea in een hoofdstuk 'Maatschappelijke Meerwaarde' voor het thema Recreatie

Onder het kopje Educatie hebben we al aangegeven dat de wens leeft om in de toekomst bezoekers te ontvangen en te vertellen over onze milieu- en diervriendelijke vorm van veehouderij, de rijke natuur op en rond het bedrijf, de weidevogels, de geschiedenis van het landschap, enz. We zouden graag in overleg met naburige bedrijven, de Gemeente, VVV en horeca willen onderzoeken of fietsroutes en wandeltochten tot de mogelijkheden behoren.

Een andere optie die we met de Gemeente zouden willen verkennen is de vraag of een kleinschalige boerencamping (maximaal 4 plaatsen voor kort verblijf) tot de mogelijkheden zou behoren. Hierover zullen nadere, verkennende gesprekken met de Gemeente en andere belanghebbenden worden gevoerd. Vooralsnog hebben deze ideeën geen consequenties voor het huidige plan van uitbreiding, en worden in dit bedrijfsplan geen concrete stappen in die richting voorgesteld.

[PS: Hier wordt dus een nieuw idee gelanceerd in een plan voor bedrijfsuitbreiding. Normaal gesproken is dat géén slimme strategie, en zou u dat juist informeel en mondeling aftasten. Maar als u inschat of al weet dat zo'n idee op positieve bijval van de gemeente kan rekenen, dan kan zo'n extra alinea het enthousiasme voor het huidige plan voeden.]

8. Regionale economie en arbeidsvoorziening

Doel	Vergroten van de toegevoegde waarde binnen het gebied (bruto regionaal product) meer mensen aan het werk
Trefwoorden	Regionale leveranciers en afnemers, coöperaties of samenwerkingen, markten en fairs, aantal werknemers, deel/voltdijs, seizoenswerkers, speciale werkgelegenheids projecten (mindervaliden, reïntegratie, etc.)
Nulsituatie	<ul style="list-style-type: none"> o Omschrijf kort de types economische bedrijvigheid in uw regio. o Beschrijf kort lokale vraag en aanbod aan werk, met speciale aandacht voor kansarme groepen. o Gebruik daarbij de trefwoorden die van toepassing zijn.
Mogelijke positieve effecten van uw plannen	<ul style="list-style-type: none"> + Versterking van de regionale economie en vergroten van werkgelegenheid + Regionale bedrijven profiteren er van dat u hun producten verkoopt of verwerkt + Regionale werkgelegenheid + Werknemers uit speciale doelgroepen + Extra klandizie van buiten de regio; leidt eventueel ook buiten uw eigen bedrijf tot extra omzet + Extra markt en omzet door arrangementen met collega's + Mensen kunnen aan het werk gaan doordat hun kinderen naar de kinderopvang gaan + Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke negatieve effecten?	<ul style="list-style-type: none"> - Uw nieuwe activiteit concurreert met bestaande activiteiten van anderen - Uw eigen specifieke situatie.....
Mogelijke maatregelen om negatieve effecten te compenseren?	<ul style="list-style-type: none"> + 'Concurrenten' betrekken bij uw plannen, bijvoorbeeld in het aanbieden van een arrangement, inhuren van diensten over en weer + Waarom (of onder welke voorwaarden) zijn uw activiteiten geen probleem ? + Uw eigen specifieke situatie.....
Aantonen met	<ul style="list-style-type: none"> ! Is er een multiplier-effect te verwachten (door een sneeuwbaaleffect van uw investering hebben ook anderen economisch profijt) ! Deel van uw nieuwe omzet wat u bij lokale ondernemers besteed ! Aantal mensen in loondienst voor uw nieuwe activiteit uit de gemeente, regio ! Aantal mensen die aan het werk kunnen gaan doordat u hun kinderen opvangt ! Uw eigen specifieke situatie.....
Uw score	Vul uw score in in de tabel op pag. 33
Kennisbronnen	<p>Loket Werken, Ondernemen en Inkomen van de Gemeente Kamer van Koophandel Locale ondernemersvereniging Centrum voor Werk en Inkomen VNO-NCW MKB-Nederland, regionale kringen http://www.vno-ncw.nl/; zie http://www.vno-ncw.nl/ 'in de regio'</p>

Voorbeeld alinea in een hoofdstuk 'Maatschappelijke Meerwaarde' voor het thema regionale economie en arbeidsvoorziening

Het huidige bedrijfsplan met voorstel tot uitbreiding van de stallen maakt het mogelijk om de activiteiten van het bedrijf op nu nog 3 verspreide locaties te bundelen en te concentreren op een locatie. Dit leidt tot een grotere efficiëntie, en minder transportbewegingen van vee en medewerkers tussen de huidige 3 locaties. In de huidige bedrijfsvoering zijn de opbrengsten in de afgelopen jaren ruim voldoende om alle kosten te dekken. Het bedrijf is geheel met eigen middelen gefinancierd. Op het bedrijf is een bedrijfsleider werkzaam en zijn twee voltijds medewerkers in dienst. Een flink aandeel van de vleesproducten wordt lokaal en regionaal afgezet in de horeca, MKB en via directe verkoop van vleespakketten aan particulieren.

In het Bedrijfsplan is de huidige en de te verwachten exploitatie bij uitbreiding doorgerekend en geëvalueerd. Conclusie is dat een goed renderende exploitatie ook op de lange termijn mogelijk is, en waarschijnlijk zelfs nog kan verbeteren als afzet van de biologische vleesproducten volgens de huidige trend voortzet. Het bedrijf levert met zijn afname en afzet in de regio een bescheiden maar kwalitatieve bijdrage aan de regionale economie.

4 Voorbeeld van een Hoofdstuk ‘Maatschappelijke Meerwaarde’ in een bedrijfsplan.

Dit is een door de auteurs geschreven voorbeeld, op basis van bestaande ideeën voor uitbreiding van een multifunctioneel bedrijf A.

4.1 De situatie van bedrijf A zonder MAER

Beknopte achtergrond van het bedrijf

Het voorbeeld betreft een biologische rundveehouderij met ongeveer 180 koeien, nu nog verdeeld over drie locaties. Men wil graag die activiteiten concentreren op één locatie. Er werkt een bedrijfsleider met 2 medewerkers. Het vlees wordt verwerkt onder een eigen merk en voor een groot deel vermarkt onder regionale horeca en in directe verkoop van vleespakketten aan particulieren.

Men ligt met het bedrijf in een Waardevol Cultuurlandschap, nl. in het open veenweidegebied. In dit zogenaamde slagenlandschap liggen huiskavels als blokbebouwing. De uitbreiding overschrijdt in geringe mate de grenzen van het bouwperceel. Voor uitbreiding is een vrijstellingsprocedure ex artikel 19 lid 1 Wet Ruimtelijke Ordening (WRO) noodzakelijk, die de Gemeente moet verlenen. Het bedrijf ligt ook binnen het EHS verwevingsgebied, waarbinnen grondgebonden landbouw zich duurzaam mag ontwikkelen mits dat niet tot aantasting van de hoofdfunctie natuur leidt. Met een actief weidevogelbeheer en agrarisch natuurbeheer op het biologische bedrijf geeft men nu reeds invulling aan deze positie.

Wat zijn de uitbreidingsplannen

Men wil het bedrijf concentreren op één locatie en daarvoor, naast een al bestaande, grote potstal een tweede, grote potstal bouwen, zodat ruimte ontstaat voor ongeveer 500 koeien. Ook wil men een hooi- en mestschuur bouwen. Die omvang heeft men naar schatting nodig voor een efficiënte verwerking en voldoende aanbod voor de vleesverwerking en -verkoop. Op twee naast elkaar gelegen erfkavels is een bestaande schuur reeds gesloopt om de nieuwe potstal te kunnen realiseren.

Om de uitbreidingsplannen bij de Gemeente een (goede) kans te geven zijn in een periode van 4 jaar (!) intussen een reeks van advies- en onderzoeksrapporten geschreven. Dat zijn o.a. een beeldkwaliteitsplan, een bedrijfseconomisch rapport, ecologisch onderzoek en bodemkundige en archeologische onderzoeken. Hiermee zijn aanzienlijke kosten gemoeid. De correspondentie is intussen zeer omvangrijk. Betrokken ondernemer heeft de indruk dat hij actief wordt tegengewerkt en vertraagd, gezien de herhaalde wijzigingen in de voorwaarden en eisen die aan zijn rapportages en aanvragen gesteld worden.

Wat ons na een gesprek en lezing van de aanvraag opvalt, is dat in de aanvraag alle mogelijke juridische vereisten en obstakels uitvoerig benoemd staan. Daarbij heeft de ondernemer vervolgens met rapporten, deskundige adviseurs en argumenten uitvoerig betoogd waarom hij wel voldoet aan de vereisten en waarom er geen belemmeringen in de voorwaarden zouden gelden voor zijn plannen. De aanvraag is daarmee een zeer defensief en juridisch stuk geworden, waaruit weinig enthousiasme meer door kan klinken.

Een en ander heeft een eigen, specifieke geschiedenis en achtergrond, en men is intussen in een soort ‘loopgraven’-discussie terecht gekomen waarin weinig positieve geluiden meer gehoord worden. In ons voorbeeld hebben we gepoogd om met de MAER juist nauwelijks aandacht te geven aan alle juridische eisen en argumenten, maar vooral de voordelen voor overheden, burgers en consumenten naar voren te halen. Daarmee is de toon en uitstraling van de MAER veel positiever, wervender en inspirerender dan de droge, juridische haarkloverij van het origineel.

Of zo'n benadering en toevoeging in de betreffende procedure een werkelijk verschil zou hebben gemaakt voor het realiseren van dit plan, kunnen we uiteraard niet beoordelen. Maar we zijn er wel van overtuigd dat het vroegtijdig inzetten van argumenten zoals we die in de MAER voor het voetlicht brengen, kan helpen om een meer positieve en welwillende houding bij de omgevingspartijen te bereiken. In paragraaf 4.2 geven we een voorbeeld hoe het hoofdstuk MAER er in dit voorbeeld uit zou kunnen zien.

4.2 De uitbreidingsplannen van Bedrijf A, getoetst volgens de MAER

De auteurs hebben in Hoofdstuk 3 de MAER voor bedrijf A ingevuld. De teksten die hieruit zijn voortgekomen heeft u kunnen lezen onder de thematische invultabellen in Hoofdstuk 3. Gemakshalve kunt u in het onderstaande deze teksten nogmaals aaneengesloten lezen als Hoofdstuk 'Maatschappelijke Meerwaarde' in uw bedrijfsplan of vergunningaanvraag.

Meerwaarde voor Natuur & landschap

Onze huidige rundveehouderij werkt reeds op biologische basis, dus zonder gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Ook wordt er al actief meegewerkt aan weidevogel- en natuurbeheer op het bedrijf in samenwerking met vrijwilligers van natuurorganisaties. De ruige stromest uit de bestaande potstal zorgt voor een actief en rijk bodemleven, waardoor er volop voedsel is voor kuikens van weidevogels. Ook maaien en hooien vindt pas plaats na 15 juni met het oog op de nesten en jongen van weidevogels. De graslanden zijn door het biologisch beheer (geen chemische

onkruidbestrijding), de potstalmest en het hooilandbeheer rijk aan kruiden en klaver. Ecologisch onderzoek op het bedrijf (zie Bijlage in het ondernemingsplan) heeft geen Rode Lijst soorten aan het licht gebracht. Uitbreiding van het bedrijf zal volgens dit rapport geen nadelige gevolgen hebben voor de ecologische waarden op het bedrijf en in het gebied. Dit wordt gezien als onderdeel van de huidige bedrijfsvoering en wordt zonder aanvullende kosten gerealiseerd.

Het bedrijf ligt vanouds, net als de naburige agrarische bebouwingen, op de zandruggen in het verder open veenweidegebied. De nieuwbouw van stallen sluit in vorm, hoogte en richting aan bij de aanwezige bebouwing op de bestaande huiskavel. Rondom de geplande nieuwe stallen zal het erf beplant worden met ca. 400m² inheemse houtsoorten die passen bij de bestaande, lijnvormige beplantingen in het gebied. Hiervoor wordt advies gevraagd aan het Provinciaal Landschapsbeheer. De bestaande laan met streekeigen elzen en knotwilgen zal worden verlengd met ca. 50m door aanplant met dezelfde soorten. Deze aanplant zal aansluiten op de erfbeplanting, zodat een aantrekkelijk geheel ontstaat en de bestaande natuurelementen beter met elkaar in verbinding staan. Op deze manier wordt de nieuwbouw landschappelijk ingepast met beplantingslijnen die kenmerkend zijn voor het gebied. De waardevolle, tussenliggende openheid van het veenweidelandschap wordt zo gerespecteerd en blijft gewaarborgd. Met de nieuwe beplanting is een eenmalige investering van €1000 begroot en een bedrag van €200 voor jaarlijks onderhoud. Voor de aanleg wordt subsidie aangevraagd bij Landschapsbeheer en de Provincie.

Meerwaarde vanuit Milieu en water

Het bestaande bedrijf werkt al jaren biologisch, dus zonder gebruik van kunstmest en chemische gewasbeschermingsmiddelen. Hierdoor zijn de emissies naar bodem en water minimaal, wat onder meer zichtbaar is aan de schone sloten met een rijke oeverbegroeiing.

De uitbreiding met een potstal vindt geen bezwaar bij het Waterschap, omdat er geen afvoer van vuil water zal zijn. Het hemelwater van het dak wordt direct schoon afgevoerd naar de nabijgelegen kavelsloten. Bestaande kavelsloten langs het erf zullen bij de uitbreiding van een

breder en flauwer talud worden voorzien, waarmee zowel de natuurkwaliteiten als de mogelijkheden voor waterberging toenemen. De aanplant van houtsingels rondom de stal zal mogelijke geluidsoverlast tegengaan.

De uitbreiding van het bedrijf zal naar verwachting leiden tot minder (!) verkeersbewegingen (zie volgende alinea Verkeer). Met betrekking tot mogelijke hinder van de uitbreiding zijn door Bureau X berekeningen van de geurbelasting gemaakt, die aantonen dat de belasting voor nabijgelegen bebouwingen ruim onder de wettelijke geurnorm blijven. De naburige bebouwingen betreffen allen agrarische bedrijven die vertrouwd zijn met rundveehouderij en waarmee een prima burenerelatie wordt onderhouden.

Meerwaarde vanuit Verkeer

De uitbreiding van het bedrijf zal niet tot meer maar juist tot minder verkeersbewegingen leiden. Op de huiskavel is voldoende parkeergelegenheid voor leveranciers en transportwagens, zonder dat dit tot overlast voor de omgeving leidt. De huidige, lokale verkeersafwikkeling op de aanliggende weg verloopt zonder problemen en dat zal naar verwachting zo blijven.

Door bundeling en concentratie van de huidige bedrijfsactiviteiten op drie locaties naar één nieuwe locatie zal een flinke besparing worden bereikt op het aantal transportbewegingen van vee en medewerkers tussen de bestaande 3 locaties. Daarmee worden de totale verkeersstromen dus juist geringer onder dit plan.

Meerwaarde voor Educatie

Op dit moment verzorgt ons bedrijf nog geen educatieve activiteiten voor bezoekers. Maar we zijn een open bedrijf dat trots is op onze manier van werken en midden in de samenleving wil staan. Er leeft wel de wens om in de toekomst bezoekers te kunnen ontvangen en te vertellen over onze milieu- en diervriendelijke vorm van veehouderij, de rijke natuur op en rond het bedrijf, de weidevogels, de geschiedenis van het landschap, enz. We zouden graag in overleg met naburige bedrijven, de Gemeente, VVV en horeca willen onderzoeken of fietsroutes en wandeltochten in het gebied tot de mogelijkheden behoren. Ook met het onderwijs zouden we graag in contact

komen om te bespreken of bezoeken van schoolklassen aan ons bedrijf mogelijk zijn. Graag laten we zien hoe veehouderij bijdraagt aan een fraai landschap, een gezond bedrijf en een aantrekkelijk stukje vlees op ons bord.

Meerwaarde met betrekking tot Archeologie en Cultuurhistorie

Door de historische ligging in het veenweidegebied met huiskavels op de oude zandruggen in het veen, is de kans aanwezig dat er archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn. Om die reden hebben we door een gespecialiseerd bureau (X) een inventariserend veld- en booronderzoek op de beoogde bouwlocatie laten uitvoeren (zie bijlage in het ondernemingsplan). Uit dit onderzoek komt naar voren dat er geen sprake is van archeologische of cultuurhistorische waarden die bescherming zouden vragen.

Zoals eerder reeds aangegeven is er zowel bij de gekozen architectuur (vorm, hoogte en bouwrichting) van de nieuwe potstal als bij de aan te brengen erfbeplanting zo goed mogelijk aansluiting gezocht bij de reeds aanwezige bebouwingen en bij de oude landschappelijke beplantingen. Landschapsbeheer heeft ons hierin van advies gediend. Op deze wijze wordt zo goed mogelijk recht gedaan aan de cultuurhistorie van het gebied en blijven de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteiten van het gebied behouden.

Meerwaarde voor Recreatie

Onder het kopje Educatie is hiervoor al aangegeven dat bij ons de wens leeft om in de toekomst bezoekers te ontvangen. Graag vertellen we hen over onze milieu- en diervriendelijke vorm van veehouderij, de rijke natuur op en rond het bedrijf, de weidevogels, de geschiedenis van het landschap, enz. We zouden graag in overleg met naburige bedrijven, de Gemeente, VVV en horeca willen onderzoeken of fietsroutes en wandeltochten tot de mogelijkheden behoren.

Een andere optie die we met de Gemeente zouden willen verkennen is de vraag of een kleinschalige boerencamping (maximaal 4 plaatsen voor kort verblijf) tot de mogelijkheden zou behoren. Hierover zullen nadere, verkennende gesprekken met de Gemeente en andere belanghebbenden worden gevoerd. Vooralsnog hebben deze ideeën geen consequenties voor het huidige plan van uitbreiding, en worden in dit bedrijfsplan geen concrete stappen in die richting voorgesteld.

Meerwaarde voor de regionale economie en arbeidsvoorziening

Het huidige bedrijfsplan met voorstel tot uitbreiding van de stallen maakt het mogelijk om de activiteiten van het bedrijf op nu nog 3 verspreide locaties te bundelen en te concentreren op een locatie. Dit leidt tot een grotere efficiëntie, en minder transportbewegingen van vee en medewerkers tussen de huidige 3 locaties. In de huidige bedrijfsvoering zijn de opbrengsten in de afgelopen jaren ruim voldoende om alle kosten te dekken. Het bedrijf is geheel met eigen middelen gefinancierd. Op het

bedrijf is een bedrijfsleider werkzaam en zijn twee voltijds medewerkers in dienst. Een flink aandeel van de vleesproducten wordt lokaal en regionaal afgezet in de horeca, MKB en via directe verkoop van vleespakketten aan particulieren.

In het Bedrijfsplan is de huidige en de te verwachten exploitatie bij uitbreiding doorgerekend en geëvalueerd. Conclusie is dat een goed renderende exploitatie ook op de lange termijn mogelijk is, en waarschijnlijk zelfs nog kan verbeteren als afzet van de biologische vleesproducten volgens de huidige trend voortzet. Het bedrijf levert met zijn afname en afzet in de regio een bescheiden maar kwalitatieve bijdrage aan de regionale economie.

Overzicht van de maatschappelijke meerwaarde

Onderstaand 'spindiagram' geeft per thema een waardering in de vorm van een rapportcijfer van de maatschappelijke meerwaarde van de onderneming na realisatie van de uitbreidingsplannen. Hoge scores zijn toegekend aan Natuur en landschap, Verkeer en Archeologie, cultuurhistorie en architectuur; in de nieuwe planning treedt een duidelijke verbetering op te opzichte van de huidige situatie. De nieuwe plannen scoren 'ruim voldoende' op de thema's Regionale economie en arbeidsvoorziening en Milieu, water en hinder. Het bedrijf heeft goede mogelijkheden om recreatie en educatie op te pakken, maar dat is momenteel nog niet uitgewerkt; de score is daarom gewaardeerd op 5. De bedrijfsactiviteiten richten zich niet op zorg en kinderopvang, zodat deze score niet relevant is.

Waardering van de Maatschappelijke Meerwaarde per thema

